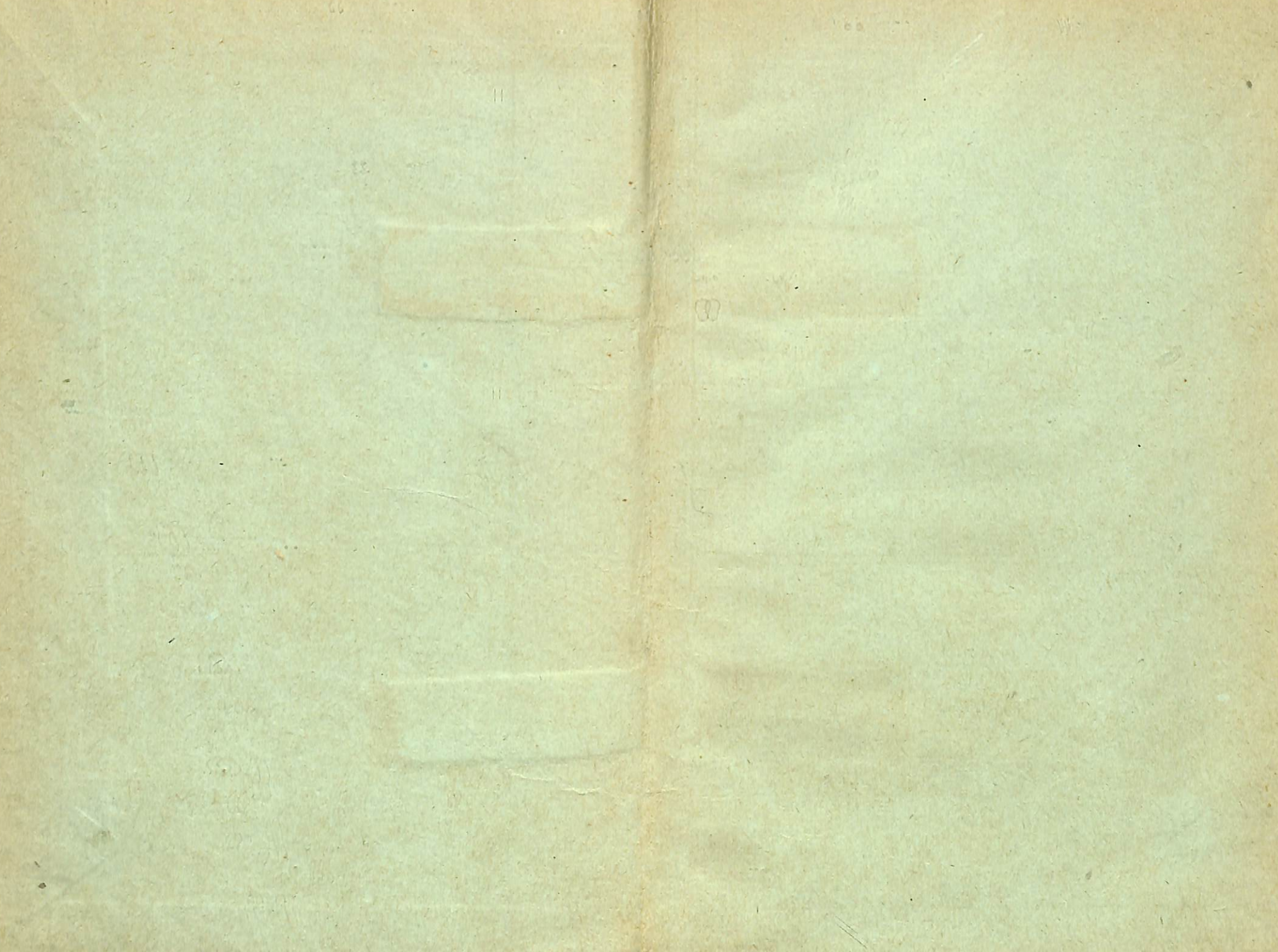

18116

891.99

4-41

ՀՐԱՆԴ ԳԵՀԱԿՐԹՆ

(Հ. ԱԼԱՏԻՆ)

148

282

ՆՈՐ ԼԻԹԱՆԻԱ

(ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ)

ԵՐԳԵՐ

ՏԱՆԴԷԻ ԴԺՈՒԲԷՆ

(ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ)

891.99

2-94

ՏՊԱԿԱՆ ԱՆՐԱՍ

Գաղթի

1933

391.99

4-41

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

(Հ. ԱԼԱՏԻՆ)

Ա.Ս

ՆՈՐ ԼԻԹԱՆԻԱ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

2 0 0 3

9459

ԳԱՅԻՐԷ

1933

26331 - 4.2.

4698-56

ԶՕՆ ՅԱՐԳԱՆՔԻ

ԱՆՈՐ ՈՐ՝

Կեանքիս լոյսին ամբողջութիւնը լրացուց միտքի լոյսը ջամբելով: Նրա կեակ գոյութեանս սոյն երայսայրիքը աշակերտական պարտականութեան յոյզն ձօնը բողբոջ ուղղեալ մեծատաղանդ ուսուցիչիս Հայր Յով. Վ. Թորոսեանի՝ իր փառանշական յանձնակից առիթով:

Գ. Ա. Հ. Ի. Բ. Է. 1933

ԽԱՉԵԼ ՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵԻ

Ո՛վ խաչերաքանքող աստուածացած մարդ-հսկ...
 Վսեմ մարմնացում Արաչաքան խորհուրդին...
 Որ չարչարանքով՝ հեզմանքներու նըշաւակ,
 Մըսգործեցիր անարատ Կոյսն եւ Որդին:

Եւ ցաւեղ ընկճեալ մինչդեռ աղօթք մ'ըսէիր,
 Խոնարհեցուցիր փշապըսակ զըշախ աջ,
 Խուժանին առջեւ որ նոր Աստուծոյ մ'յուսարիր,
 Եւ մահովդ հրճուած կը մըռնէր «օ՛ն ի խա՛չ:»

Ձեռքերդ եւ ոտքերդ յօշոտդ ժամային
 Բեւեռներուն սակ դեռ կաթկրող արխնեղ
 Կը կարդաւ հեզմանքդ որ նեւեցիր Յուդային,
 Եւ հաւքոյրներու որովք ունին դաւ եւ խեք:

Մարդկաքան վրկիչ, ո՛վ հաշտուածդ մարդեհեմ...
 Որ արգահասող արկուններէն այտերուդ,
 Եւ աստուծային ճախսիդ վրայ՝ վեհօրէն
 Կը ցոյացընէս Մահ եւ Ներում, Սեր եւ Գութ:

Տառապանքներուդ մեջեն պաշտում ո՞վ Աստուած...
Խոշանգեցին քեզ Գողգոթային վիշտն ու ցաւ,
Որպէսզի ըսէ մարդկութիւնը չընտրած,
Թե այս կեանքին մեջ Աստուած անգամ չանցունեցաւ:

II

Ա. Պ Ա. Ի. Է. Ն. Ը.

Կոթընած գիւղին շուռ մունջ հիւղերուն,
Եւ խիս ծառերու կանաչներուն ալ ետին,
Մերկ զանգակասունն իր շրոշքեան մեջ խօսուն,
Կ'երկարէ ըսուերն իր սրբաժայր գերեքին,
Որին խաչն հազիւ կ'երեւայ հեռուն:

Բարձր է ան գիւղին բոլոր հիւղերէն,
Եւ պապանքէն հարուստներուն անսարքեր,
Որունց գոթն՝ հեղնամբ մ'է սրճակում վստօրէն
Աղխաթին հիւղին եւ գերեքին արբանուեր,
Որին խաչը շուռ՝ կը հսկէ վերէն:

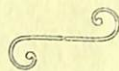
Բայց դաշտերուն մեջ կանաչին վըրան,
Խուռք մը կայ հոռիւ քայց տառապող մարդերու.
Հողագործներ եւ որ կաթոգին գուրգուրան
Հասկը ցորենին, եւ ցոյց կու տան իրարու
Խաչն՝ որ ցոյց կու տայ գիւղերուն ճանքան:

Ոհ, երջանիկներն այդ մխիթարում...
Որով կ'աղօթեն անոր զոր բնաւ չճանցան,
Բայց որին սակայն կը հաւատան՝ երկիւղած,
Փառաքանեղով, դաշտերուն մեջ զիր ու ցան,
Զանգակասունին խաչէն հնայում:

Խուռք մ'ալ կայ անդին, գիւղերէն հեռուն,
Որ աչերն յառած դէպ անհունին խորն յատկ,
Եւ միտն ու հոգին Անծանօթին սեւեռուն,
Զանգակասունին չտեսներ ցոյցն ապիսակ,
Որին խաչը՝ շուռ՝ կ'երգէ Աշխուն:

Ոհ, տառապողներն այդ անզրբօրէն...
Որ քեպիտ ճանցան կեանքէր սեղծող մեծ Ոգին,
Սակայն չուզեցին հաւ'սալ, այնքան սեւօրէն,
Անոր զոյրքեան խորհրդաւոր զաղտնիքին,
Որ կը սրբանայ խաչին քեւերէն:

Եր մոդորուածն ալ մեջն անստուններուն,
Որ կ'զգայ մանի բարաստուններն կուրծքին սակ,
Յուսանաս՝ աչերը հորիզոն սեւեռուն,
Տեկողլ կը փնտռէ զանգախասունն սպիտակ,
Որին խաչը՝ շուն, կը ցոյց հեռուն:

III

Մ Ե Ռ Ե Լ Ո Յ

Խիս նոնիներու շարքերէն անդին,
Որոնց սարերն երկինքին մեջ կ'երազեն,
Եւ ուր կ'երթայ երբեմն հեռալ սեզ բազեն,
Կ'երեւան գիծերն հինգսոց զնքերին:

Ամայութեան մեջ՝ զանգախասունէն
Դողդոջ դողման մը կը շուի նըռադուն.
Մինչ քոչուններն շիւղ մը կսցած՝ հապանայուն
Իրենց ձագուկին տունը կը բռնեն:

Խուսք խուսք կամ զոյգ զոյգ եւ կամ առանձին,
Կիներ կան շուն, պարմանիներ, սոքիկներ,
Որ ընկճուած, հառաչներով կարեւր,
Կ'երգեն յիշատակը սիրուած անձին:

Կ'անցնին դողալով նոյն այն փայրերէն
Ուր կը կարծեն շուշ շէշերը բեկբեկ,
Սիրոյ երգի մ'որ երգեցին դեռ երկի.
Եւ զոր աւետեց Մանն անգըրթորէն:

Ծաղիկներ ունին եւ խոտեր դաշտ
Ձեռներնուն մեջ, կուրծքներնուն փայ սեղերուած.
Բայց կը լըռեն, ինչպէս լըռած էր Աստուած
Երբ կոչս մայրացեալն իր որդին կու շար:

Կը փայտն անոնք իրարու փոխ.
Ծաղիկներու բոյրին ժպիտ մ'իսկ չունին.
Կ'անցնին ընկճեալ, կարծես կու շան. զի հիկին
Յիշատակը շուն զիրենք կը բռնէ:

Գերեզմանասուն կ'երթային անոնք:
Գերեզմաններ... կեանք մը քեպէտ տարակալ
Սախայն հոն է որ մեր կեանքէն մաս մը կայ,
Եւ ուր Մանն ունի իր փոքր զարթոյն:

Օ՛ խաչուած սերեր որ հոն կը տաւային...
Կ'անցնին հոնկէ սպրողներն ալ եւ կ'երբան
Մեռածներուն, հոն՝ ուր յուշի Գողգոթան
Կ'ստուերագծուի քաց հողակոյսին:

Ծառուղիներէն եւ դարբիսէն
Կ'անցնին անոնք անուշադիր խաչերուն,
Ուր կորսուած սերը փնտռող, մոլորուն
Սովակներ՝ իտուր սերերը կ'երգեն:

Ձեն նայիր անոնք վարդին, կանաչին,
Եւ դանբանին, եւ հրեշտակին քեւարէկ,
Եւ մարմարին որ հոն բերին դեռ երեկ,
Վըրան զրեւոյ մըռայր «Աս հանգչի»ն:

Ձեն նայիր. կ'անցնին. զի ասոնք բոլոր
Իրենցը չեն. եւ կը դիմեն դստն հեւքով
Հողակոյսին՝ որ նոր տնկուած ծառին քով
Կ'ապասի անոնց փայտուն մոլոր:

Կը նային անոնք կանաչ մաւնունին
Որ ծածկըռած էր դեռ երեկ հողին տակ,
Բայց որ հիմա կը ծածկեր փոսն անյատակ...
Եւ հողիներնուն մեջ կու շան շին:

Կը կանցնին. հոն էր որ շաքար մ'աւաջ
Կեանքին սոթքն երգեց Մանին աղջեհէն,
Մինչ լուսնէն ցոյք մը զըցունեց դուրսէն,
Հոն ծերասրողին արցունքն ու հաւաջ:

Շարփերուն մեջէն եւ շիրիւներէն
Կ'անցնի հիմա փանամայ մ'ալ՝ անսարքեր,
Աղօթներու խաչքոճ շէշով տարութեր,
Մօտն հողակոյսին կու գայ ստուօրէն:

Խաչ մ'է բոներ ամ... ձեռքն է դողողուն...
Եւ անհունին վրայ բացուած դուռին քով,
Ունայնութեան սեւեհն սային նայելով,
Կը կարդայ պատգամը հին դարերուն:

Եւ բուրվաւորով կը կրկնէ «Հոգոց»
Մինչ կը հծծէ մասեանին մեջ արքանուէր
Պատգամը շուն գոր շեղին բիւր դարեր
Թե՛ պատ է կեանք, վաղը՝ մեռեցոց:

Բ Ի Չ Մ՝Ա.Լ. Ս Պ Ա Ս Է.

Այսպէս կ'երթաւ բարձրանալով Գողգոթան,
 Ուր Աստուածն իսկ զծեց կեանքին արահեւ.
 Ընդվզողներն սոյն ճառքացին միշտ կ'երթան,
 Եւ եւ կ'երթաւ ողջագութեամբ Յոյսին հետ:
 Բայց երբեմն ալ խաչուածներու հեղեանքով
 Յուսանասի պատմութեանն կը շաղկապ.
 Եւ կը լսեն աղիւններ մահաբոց.
 Բայց մահաբոցն զիսկ իսկ իսկ իսկ.
 Զգե՛ կեանքին վրայ ֆոյ մը սեւ սնդուտ,
 Եւ տուայտանքի մէջ, ե՛հ, քիչ մ'ալ լսարար:

Դասած լուռ լնի ճառքներու շրջին մէջ,
 Յոգնած ճառքս գործարարեմ կը չափեմ.
 Եւ կը կարգաւ երջանկութեան սրնամէջ
 Այն վայրկեաններն՝ որոնք հիսնա ժամապիւր
 Աստուածներու հեղեանքներէն խաչող
 Մըշտընէն մէջ հոգեխաբէն կը վառեն:
 Մ'ը եղիւն. կը յուսամք թէ յուսաւոր

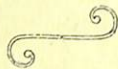
Աւշադրակեր զիսկ զան տեսնեն:
 Զգե՛ կեանքին վրայ ֆոյ մը սեւ սնդուտ,
 Եւ տուայտանքի մէջ, ե՛հ, քիչ մ'ալ լսարար:

Միտաւորի ցուցիւ յենած՝ սնդուտն,
 Պատմեմք մէջ կը փնտրեն Յոյս արդիւն.
 Միտաւորի պաշտօնի մէջ զողորմութեան,
 Կը խնայեմք տեսնութեան քերականի:
 Զի կը լսեն ֆառ-ֆառն սնդուտն որ կ'երգեն
 Կեանքն շուտէ՛ հեղեանքով միշտ՝ արտաբեր.
 Եւ կը լսեն կեղծ սոսքեր... ոյս եւ փեն...
 Մ' Մարդկութիւն, ֆառն քառիւն եւ միշտ սուր,
 Զգե՛ կեանքին վրայ ֆոյ մը սեւ սնդուտ,
 Եւ տուայտանքի մէջ, ե՛հ, քիչ մ'ալ լսարար:

Մեհեաններու մեհեանքած շրջին մէջ,
 Օ, սուգաւոր եւ սաստիկներն ոյսպէս.
 Դարերն մոխիր... ի՞նչ հաւանութեան փառաշէջ...
 Մահն եւ կանգներ ամենուն զիսկ արտաբեր:
 Օ՛հ, հաւանք տուր շնորհաւոր մէջ խաչին.
 Ե՛ր, բարձրացիր Գողգոթային զանիւր:
 Տե՛ս, մշտնէն սոսքերուն մէջ լսարար.
 Ժպիտէն վերջ, տե՛ս, ամեն ինչ եւ ան...
 Ժպիտէն վերջ, տե՛ս, ամեն ինչ եւ ան...

Զգի՛ կեանքին վրայ փող սեւ սնդուսե,
Եւ տուայսանկիւ մեջ, ե՛ն, քիչ մ'աչ ըստասե:

Այսպէս անա կը բարձրանաւ Գողգոթան,
Ուր Աստուածն իսկ գծեց կեանքին սրահեւ.
Ընդլզողներն այդ ճամբայէն միշտ կ'երթան
Եւ եւ կ'երթան ողջագործուած Յոյսին հետ:
Եւ կը չափեմ յաղթանակի ժպիտով
Կեղծիքներու փրշուղումներն անագին:
Ընդլզողունեղ վերջ յոգնած բայց սպասով,
Երբոր հասնիս Գողգոթայի բարձունքին,
Վերցո՛ւր կեանքին այդ փող սեւ սնդուսե,
Եւ պայքարից յաղթանակին ըստասե:

V

Յ Ա Ղ Թ Ա Ն Ա Կ Ը

Խառնակ եւ անխորի, տեղ տեղ, քովի քով,
Թաշկինակներու ծածանումին ներքեւէն
Դեմքերնին ժպտուն բայց քրքրուած արցունքով
Անկեմն աղ հեռուն, հեռուն կը դիտեն:

Հեռուն՝ արեւին մարմնաւորներն կարմրում,
Ուր արհամարհոտ, շուռ շոգնաւ մ'երերուն,
Հորիզոնին վրայ յսակ եւ բարակ,

Դեռ կը երկարե խաչերն իրեն կայներուն:

Այ փարափին վրայ լիսն դեմքեր շարսքով.

Մռթն աչ յաւերժէն կու գայ անարկու,

Դաւեղ այդ լուսին որ անկաշխան, անխորով

Մեկ հորիզոնէն կ'անցնի միւսին՝ կռուելու:

Միւսն'ի ստիպէ ինքն իրով փառաւոր,

Կը պատռէ ոկիւսանն որ մոլեգին կը փոփոյ.

Եւ խորիս կը դիմէ նըպասակին հեռաւոր,

Հոն՝ ուր քոսած փարափի մը վրայ

Սիրեղներ կան որ կ'սպասեն դեռ իրեն:

Մերք քանձոր մերք ճուրք անորոյ քեզ մը մուխի,

Որ յանր սպառումն է իր ուժերէն,

Կը ձրգի ետին, եւ հեզհեռէ կը մըխի

Ոկիւսանին խորերն. եւ կը կռուի աննըկուն,

Նախանձախնդիր իրեն գոյութեան,

Տանելով իր հետ զուրեր, յոյսեր ատենուն՝

Որով եղանակ ուղեցին մարդն յաշխտան:

Ո՛ր հե՛ք մարդկութիւն, ո՛ր հե՛ք խաղաղիք

Սին խորհուրդներու քաղխիւններուն. ըստասե՛

Այդ շոգնաւին որ պատռելով ծով, ալիք,

Քեզի կը դիմե. եւ ինչպէս բազե
 Ու յոխորսանիմ, կը կռուի հետն հովերուն,
 Ան ալ ոլկիսանին աղիքներուն կռչիւն վրայ
 Մանի դեմ կեանքի յոյսով երերուն,
 Իւ յոխորսանիմ, մաքառունով կը վրիւրայ:
 Երբեմն յոգնատուն եւ երբեմն ալ խոշասնգում,
 Արհասարեւելով սարերն անաւոր,
 Շոգեման հսկայ խեղի, ոյժի սուկ զանգում,
 Անա կը հասնի հարսակին նեղաւոր,
 Հոն՝ ուր քոսած քարալի մը վրան,
 Իրեն ըստատոյ սիրելիներ կան:

VI

Ս Ե Ի Ծ Ո Վ Ի Ն

Խուշ մունջիւնդ՝ կարծես մանի սուկ զանգում,
 Թուխ աղիքներու խեղ վրիւրներով,
 Հորիզոնին սաւսանալեան մեջ պրկում,
 Եւ իւր խառնիքին մեջ այնքան անխռով,

Անդունդներէդ դեպի երկինք սեւեռուն,
 Կ'ուռի, կը փղծիլի, միկնդեւ եւ՝ սաւսան,
 Ծովափունիքէդ աչերս յառած դեպ հեռուն,
 Դաշարուններէդ անցեալդ կը կարդան:
 Անցեալդ, աւանդ, Պոսիդոնեան պաշտներ,
 Ուր մերկ Անգիւրիքն իւր շահնակներէն
 Կարե վրիւրն աղիքներուդ կը շինէր.
 Մինչ Արկոնաւորդ Յասովն՝ վեհօրէն
 Յաղթանակած եւ Ոսկեգեղուն ալ միասին,
 Զգեղով Կողմիսն, հովիւս Ռիօնի,
 Կտեց անցաւ ջուրերն Եւփեան Պոնտոսին,
 Անցաւ Վոսիւրէն, այնքան գեղունի,
 Եւ Պոսիդոնի ձօնեց Արկոն յաղթական.
 Իսկ իւր պաշտանունէն աշխարհէ աշխար
 Տարածուելով հասաւ միկնել Հայաստան,
 Երկիրն այդ ողբի բայց վատի նըշխար:
 Արկո՝ նըշան գեղեցիկի յաղթանակին,
 Ինչ պաշտպանդ եղաւ ջնաղն Անգիւրիք,
 Մինչ Եղասի Ժողովուրդներն, այր ու կին,
 Անհատներ էին տեսնել շատուերիդ
 Ճերմակ ծիսանքն աղիքներու կողմն վրայ:

Եւստան Պոնտսուն, այդ Սեւ ծովին սեւ,
Միակ յիշատակն եւ դու որ դեռ կը սուրայ
Խոր ժառանգական քերտով քերտ:

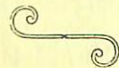
* * *

Եւ ըսպիսակ Արիօնաին անցնելէն
Շատ դարեր յետոյ շոգենաւ մ'անցաւ
Նոյն Վասիտրէն որ չէր Վասիտրէ հին Հեղին,
Այլ ջուրերն արցունք է հոծիւնն ալ ցաւ...
Վերջիշունիս խորփերուն մեջ եւ զսայ
Այդ շոգենալին պատկերն հեռաւոր.
Ոսկեգեղունի չէր Արիօնաւ մ'անիկայ.
Ըսպիսակ չէր ան, այլ սեւ, սգաւոր:
Իր դրօշակին կարմիր-կարմիր շուփին տակ,
Ի անոր արտաւորող ծածանումներով,
Փրփուրներու անդունդներէն անցասակ:
Կ'անցնէր իտաւած, կ'անցնէր անկորով,
Մինչ գիշերին լուսքեան մեջ՝ դեզերուն
Եւ անէ պրկուած դեմքերու շարքեր
Կ'ապաստին բաղդին անգուշ խաղերուն...
Ա՛յ ճիւղալ մահի սահաւոր գիշեր:

Եւ փոքորիկն անեղագոռ, շրպայուած,
Փայլասակումովն իր կայծակներուն,
Բընուքնէն փրքած կարծես սեւ հասուած,
Նըկարեց ինչ որ կ'անցնէր հոն՝ հեռուն.
Հոն՝ ուր ծռած շոգենալին եզերփին
Սոսկումով կտուցած, կախուած մարմիններ,
Պարսպին մեջ կը շարժէին, մինչ անդին
Բռնուքեան Ոգին նոր զոհ կ'որոնէր:

* * *

Ա՛յ հին դարեր, ա՛յ Անգիթրիք դու ջփնաղ,
Եւ Պոսիդոնի դու Եւստան Պոնտսու.
Ոսկեգեղունին փստ անցքէն վերջ, աւա՛ղ,
Անունդ է Սեւ ծով, ջուրերդ սեւահոս:

VII

Խ Ձ ՈՒ Ս Ծ Դ Ա Շ Ի Ն Ք Ը

Verba volant, scripta manent

. Ո՛վ Ասուած.
 Հորիզոններու եզերքներէն ցոյացող
 Հրկիզումներդ եթ' ըրայիս իսկ դժխտ
 Լափիզող բոցեր կսաւ կացծերէ շինուած ցող,
 Ես՝ որ վրեժի 'ւ ասեղութեան հընց մ'եմ
 Խոշանգողներու, գրկողներու հաւսար մկայն,
 Քեզմով պիտի շաղախէի իմ շուն մունջ
 Բայց ազաւ խոնկերս ուժերուս հետ. եւ ասկայն
 Դու չես կըրակ, ոչ բոց, ոչ կայծ, այլ սոսկ Շունչ:

. Ո՛վ Ասուած.
 Երբ բռնաւոր սարրերուն հետ սանկերուն
 Կուսակառններն հեզկող շանքերդ ըրայիս
 Կրակէ երկաթներ՝ խաւարին մէջ դեզերուն,
 Ես՝ որ հաղոցն եմ վրեժներուն տիրին,
 Պիտի ուզէի կրակին կսռչիլ շանքերուդ

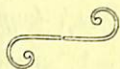
Եւ անոնցմէ ձուլեղ վրեժի նոր շանքեր.
 Պիտի ուզէի մըխարձեղ զենքն իմ անգութ
 Կողերուն մէջ եւ սիրտերուն անսարքեր,
 Սուս Յիսուսներուն եւ կոյտերուն մեղսակից.
 Բայց բռն շանքերդ կըրակէ չեն, այլ սոսկ բիծ:

. Ո՛վ Ասուած.
 Անհուն պարսպին մէջ գոռումներդ գազարուն
 Եթ' ըրայիս կործանումի պայքարներ,
 Ուր շինող Ոյժին յաղթանակի օրերուն,
 Ընկնեալներուն դափնեպարսպին յօրինուէր,
 Գիտցիր, ո՛վ Ասուած, ասոնք պիտի մկանային
 Ժայթքումներուն իմ հոգիին խըռոված,
 Եւ աւերներուն վրեժներու հըսկային
 Զոր կը պաշտեն հաղածուողներն՝ իբր Ասուած.
 Եւ այն ժանանակ խաչիդ գրկող քեւերէն
 Վիշապներու արջերու պէս սասանուն
 Փռչիւռշանկներուդ սուր սուր քեւերն՝ վեհօրէն,
 Պաշտանունքիդ նուիրական օրերուն
 Վրիժազոռ շէշերն ըրալ պիտի ուզէին.
 Եւ մկանային պիտի գր'չես ուխտին վէս.
 Եւ շուն գրիչներուն անոնց որ դեռ դեզերին
 Եզերքն ի վեր ճապարաներուն, որոնք տե՛ս,

Կորուսի, մանի խաւարսկուն անդունդէն
Ազատութեան ձշուշներուն կը դիմեն:

* * *

Բայց ինչ, ո՛վ Աստուծ, Անուրանգդ, Եհովա...
Խաբկանքի մէջ անգըքօրէն դեղերուն
Երեւոյթներ են ուր մահն իրեն կը հեւաց
Ապառնալիքն՝ հին, բռնակալ տարրերուն:

VIII

ԿԵԱՆՔԻ ՀԱԿԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Դեմքեր որ ինձ մոռնին մեջէն կը ժպտին,
Եւ պարսպին մեջէն ապրող Անցեալին,
Եւ ներկային որ է վաղուան հաւաստի,
Վաղուան՝ ուր նոր յոյսեր, սերեր պիտի հաշին:

* * *

Դեմքեր՝ տառաւ, դեմքեր որոշ որ ժաւրոս
Ծանածոռնով սոսկումներնիդ կը սարսռաւ...
Դեմքեր, որ սեւ հեգնակն ունիք սեւ նստօս,
Եւ պատրանքներն եւ պատշաճներն երկնաւաթ:

Դեմքեր, որ դեռ կը գուրգուրաւ անպոքոր
Այն խանձարուն որեւ Զիւնու մը քըռաւ...
Կը գուրգուրաւ նորածիններն ալ բոլոր
Որոնց սիրտին Աստուծ իր ժաւնը դրաւ:

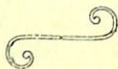
Դեմքեր որ դեռ կ'աւսայայտէ արքունիքի
Հեշտակն հիմա անհագած սիրտերու.
Դեմքեր ուր դեռ կը պապըղան արցունքի
Դողողոց շիթերն հիմա պստած աջերու:

Կան որ ընկճեալ, աջերնին ալ խոնարհած,
Դողոքքաններն կ'երթան շրոյն, անտէրուն...
Կան որ իրենց ոճիւրներէն սոսկաւսած,
Դեռ կը նային ձիթերնիս ուտերուն:

Կան որ վաղուան հոգն աջերնուն՝ կը փայլեն
Դագաղի մ'հետ վշտահար կամ անտարբեր,
Մինչ փառանքն կը տարեղիկ զբաղեն
Հին աղօթքներ, անկարելի ճիւղոցներ:

Կամ որ խրենց ընթոսացունը մոռցան
Օրերնուն մեջ երջանկաւէ՛ս 'ը ապահով,
Եւ դրժեցին ուխտք վրեժին արբազան,
Բագուներու, Աստիկներու փախաւով:

Դեմքեր ալ կամ մահասարսուռ կամ ժպտուն,
Որ դողալով բարձի մը վրան կը տանին.
Սիրոյ կողմին մահն է նքատէր հոն արքուն...
Աւա՛ղ, այս է համապատկերը կեանքին:

IX

Տ Ե Ի Ո Ղ Ա Կ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

«Եղիցի Լոյս»

Արե՛ւ, տարրերու ծնունդ աւաւտիչս...
Տարրերու մեջէ անգոր յոխորտակ...
Հոգիս քալով պի՛ս՝ հեզկեւտ փեզ միշտ,
Արհամարհելով խայքն ու տառապանք:
Խաւար տարրերուն, այո՛, լոյս տուիր.

Ահա՛ յոխորտակիդ, ո՛վ ունայն կըրակ.
Բայց վերջապիսին փեզի չքը ուխտ
Թե պարտաւածն ես, երբ քուխ 'ը անապակ
Դիշերին մեջէն, լուռ ու կերկերուն,
Կը յաջորդէ Մահն որին տուիր կեանք.
Կեանք՝ ունայնութիւնն սպրոդ դարերուն
Ուր լոյս խաչուած սերն ունի վեհ խոյանք:
Եւ մարմանդներու շողշող դաշարին,
Մացստուսներու — ուր դողդողալէն
Կու գայ նըռաւիկ շեշտն երգող շարին,
Ուր մեղեդիներ լուռ կը մըմնջեն,—
Եւ ծաղիկներուն, եւ տերեւներուն
Գունաւորումին տընտիր դիւքից քոյր
Որպէս զի դողդոջ սիրունին տղուն,
Պանեկ վարդերով կուրծքը սիրաքոյր:
Լեռներու կողմին, աղբերակներէն,
Չուր քղիւնցուցիր արծաթե ցոլով,
Որպէսզի կոյսերն, որսալով երեւ,
Երբ ուզեն հանգչիլ սուր ժպտերուն փով,
Հոնէն՝ զոյսման, հոնէն՝ ճոռուողան
Ուր սեր ծրժեցին յաւերժամարտեր,
Վարդերն ընկելով ոտներուն կոխան,
Մինչ ամեն փայլի նոր վարդ կը ծաղկիր:

Ո՛վ դու սիեզերֆի հեզնոն խրսուխալ...
 Անգոր անոր դեմ գոր սեղծեցիր դուն...
 « Խաւարն եր պատած սարերուն հաւալ,
 « Մահն եր անեն սեղ. խոր, սեւ շուրթին,
 « Երբ շիւղ մը շոյեղ կտեց անցրպէս,
 « Կեանք տրուա Շունչին, կեանք մը մահախոռոխ:
 « Եւ դու պատուեցար. զի Սանդարսանէս
 « Յաղթեց Ասուծոյ լոյն այդ պայքարով.
 « Զի Դաւիթին մեջ Սերն հագիւ զբոսած բոյն,
 « Կընոջ մօտ օձին սողակումներէն,
 « Եւ անեծքներէն խաբուած Ասուծոյն,
 « Կեանք առաւ յանկարծ Մահն անզրպօրէն:»

* * *

Եւ ես տեսայ վարդի փունջեր բառաւանդ,
 Եւ իրնարներ, եւ ջախջախուած սիրոյ շար
 Մ'որին վերայ դեռ կը բրբռար մահաւանդ
 Շեշտը անգութ հըրեշտակի մ'որ կու շար:
 Յետոյ հեռուն գերեզմաններ անայի,
 Ուրկի կեանքին հեզնանքն է որ կ'երգէ բուն,
 Ուրկի հոգին անհունին մեջ կը լայն...
 Դերեզմաններ... խաչեր... յետոյ՝ շուրթին...:

X

Մ Ո Ի Է Զ Զ Ի Ն Ը

Բըշուրներու կողմէն կառչած փաղափին
 Թռիւն 'ւ սպիտակ խառնիճաղանձ տուններուն
 Եւ ծառերու սարերէն դուրս կը ցնուին
 Միւսարհներ՝ դէպի երկինք բեւեռուն:
 Մութն եր պատած, բընուրթինն եր անխորով
 Իր փունին մեջ, միւնչդեռ մուկեզին մ'անսարքեր.
 Մըսանկոխուած եւ բոշրակի դառնալով,
 Միւսարհին կողմէն յեռած դեռ կ'երգէր՝
 «Աղլան եփպեր:»

Եւր կ'արքնեամ բոշուններն ալ ճոռոտդուն.
 Տերեւներն ալ սոսափիւնով մոզական,
 Կը բոքուն շաղը գիշերի խոհերուն,
 Զորով ցանեց մունչ ու մեկիկ շունկիւս:
 Մըշակներն ալ շարք շարք եւ կամ խնդրիւն,
 Իրենց փաղուան հունձքէն, կեանքէն սարուքեր,
 Խաչն երեսունն դաշտերն ի վեր կ'երկարին,
 Մինչ մուկեզինն ալ միւսարհէն դեռ կ'երգէր՝
 «Աղլան եփպեր:»

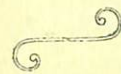
Կ'անցնին անոնի անբաններին, ջուրներին,
Խանդավաք իրենց նայումսն ուղղելով
Այսուներուն որ հերկեցին ջրփայտին
Եւ երգեցին դառն յուշերու հառաչով:
Սոսկ յուսադիր 'րենց պղծընտան հաւաստին,
Կ'երթան անոնի մըշակելու նոր հողեր,
Մինչ արեգակը չէր ծագած Տալիսին,
Եւ մուկզգինն ալ միմարեհն դէռ կ'երգէր՝
«Աղբան հփպեր:»

Դարեր անբողջ կեանքն այսպէս էր դաշտերուն
Եւ գիւղին մեջ. սուս էր հունձնն ու գինին,
Երբ եկաւ օր մ'ուր արեւին ծագելուն
Չըջուեցաւ երգը անփոյր մըշակին:
Անագանցի սահմուկում մ'էր սանն կողմ...
Ճանքաներէն, դաշտերէն ալ չէր անցներ,
Զի օդին մեջ ճիւղեր կային աղիողորմ,
Մինչ մուկզգինն ալ միմարեհն դէռ կ'երգէր՝
«Աղբան հփպեր:»

«Աղբան հփպեր...» կոյր հաւաստն էր անբոխին.
Պաշտամունքի հասար կրօնի մը հրաւեր.
Մինչդէռ, սաւնդ, միմարեհն քիչ մ'անդին,

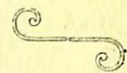
Դաժան ձեռքեր կը դարձնէին հուր, անէր:
Մուխ, բոց ու շագ... այրածներու վայնասուն...
Հայնոյաններ... եւ յիներ... մեռնողներ...
Յենոյ յագուրդն անասնական կիւրքերուն
Ժանտ խաւանին որ մուկզգինն հետ կ'երգէր՝
«Աղբան հփպեր:»

Բըրբներու կողմին կստցած քաղաքին
Մոխրած, սեւցած դիմակներու կոյտերուն
Եւ բոցերուն ետեւէն դուրս կը ցցուին
Միմարեհներն՝ դեպի երկինք բեւեռուն:
Մուքն էր պստած, եւ շրուքին մահախոտով...
Եւ մոռացում... մինչդէռ մուկզգին մ'անհարկեր
Դիմակներէն իրեններուն դառնալով,
Միմարեհն կողմին յենած դէռ կ'երգէր՝
«Աղբան հփպեր:»

Բ Ռ Ն Ա Կ Ա Լ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հեռուն, ովկիանին ուռնցած կուրծքին,
Արծաթ ցոլերուն սակ շուքնկային,
Շղթայուած ջուրերն ահա կը ժայթքեն
Փըրփուր մ'ըսպիսակ՝ բայց դժոխային:
Ո՛վ ըսպառնայիք, յոխորսանք անգոր...
Զի պայքարիդ մեջ յոգնած, մոլորուն,
Լեռնացած ջուրերդ կու գա՞ն ահաւոր
Զարնըռիդ կուրծքին ապստամներուն,
Անլեհեր կանգնած բաղխիւններուդ դիմ,
Ուր կը փըշուի փրփուրն ալիքին,
Բիւնջ մըշուշին մեջ Ովկիանը դժխեմ,
Բանը կը հեծէ ըսպառնայիքին:

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Նորեն փշեց ստաւած ֆաւին ձըսեռին.
Դաշտերուն մեջ ձիւնի մեղրեր կը պսոնին.
Լքուած ծերուկ մ'հոգեխաբի հեգերով,
Կը կծկըքի ապարանքին դուռին ֆով:

Ան կը դիտէ խնձորենին ծերացած
Զոր հայրն անոր ծընած առտուն եր տեղած.
Երագակնով մ'ան կը յիշէ հին օրեր,
Յնգեր... կիներ... որ գիւնին եկն օրորեր:

Թաւիչ, շրդարչ ֆրանցներէն կիներուն,
Սըրահներու յոխերուն մեջ դեղերուն
Պարանկիէն եւ օրիորդիէն շոյ հիւնայ
Անայութիւն մը շուրջն անոր կը հեռայ:

Եւ կը զբայ վերջին ժամերը կեանքին.
Փռնէ՝ որին մեջ ցաւերն իրեն պիտ' յանգին,
Ան կը տեսնէ փրկըռուածի հեզնամքով
Բիւնջ հին յուշեր պար կը դառնան իրեն ֆով:

Մենա ծերունիս զեռ չծագած սուսուօս.
Իր շունը միայն հսկեց անոր բարձին մօտ
Ոչ ոք չէր տեսնում վերջին խօսքն ու քառ,
Եւ այն օրէն խնամքովն ալ չորցաւ:

* *

Չիւնեռու մեջ նախայ բացող ճեղքերէն,
Մեռելակառք մ'անա կ'անցնի յանրօրէն
Ոչ քանակայ կ'երեւայ հոն ոչ քաւոր,
Սեւ շունը միայն կը հետեւի զխիսկոր:

XIII

ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ, ՎԱՂԸ

Ա.

ԵՐԷԿ

Ինչ որ եղած է՝ հիմա ալ կայ.
Եւ ինչ որ պիտի ըլլայ արդէն եղած է:
(Ժող. Գլ. Գ. 15)

Յախճանութեան ծոցէն փրկած շունց մը խուշ,
Որ հագիւ ապրած պահ մը կեանքին մեջ՝ լռօնէ,
Յախճանութեան զընաց օրերն յաւերուշ:

Երեկ՝ ակնբարձն եր Տիեզերքի անդունին,
Որ զնաց առգուեցաւ պարսպին խորն անյասակ,
Ուր կ'արձագանգէ Արարչութեան Զոյցը հին:

Ո՛վ յուսախաբկանք, սասուածներու ժամէ կասակ,
Որ պատահներու մը շունչին մեջ սողալով,
Վարդան կըսակեց իր կեանքին շոյ յիշատակ:

Երեկ՝ նախառններ արծիւներու քներով...

Յեւոյ անկումներ, այնքան անեղ, բռնու, որքան
Ըսպանապիւններն հին սարերուն մշտախոյով:

Եւ կոխ որ կարծես ուզեր տեւել յաւիտեան.

Եւ խողխողումներ. պատերազմներ՝ վերջացած

Առանց յաղթանկի նստել առանց պարտութեան:

Օ՛ տեւ խորհուրդի յղացումներն՝ անասունած

Գանկերու ժանգոտ խորհերուն մեջ. օ՛ կիրքեր

Որ բաբախեցին կուրծքերու սակ խշուռիւմ:

Եւ ո՛վ քրքումներ սիրտերու մեջ. ի՛նչ աներ

Պաշտում սերերու. վարդեր որ պիտի՝ քառասկի

Վաղուան յոյսին մեջ ուր կը դարբնեն նոր դաւեր:

Երեկ՝ նախերգակի կեանքի տեղոյս, լուռ տառնին

Բ.

Ա Յ Ս Օ Ր

Վասնզի մարդուն ո՞վ պիտի յայտնէ

Քէ ի՞նչ վերջ արեւուն տակ ի՛նչ պիտի ըլլայ:

(Ժող. Դ. 2. 12)

Զեղիս գիւնարբուքով հարքած ինկած անքոյսին

Խօշակուն տեղոյն եւ խօշակուն հաճոյքով

Եւ հեղեղանքներով աստուածացած ո՛վ դու, կի՛ն,

Որ շերտ յղութեանդ երկունքներէն մահաբով,

Եւ վիս նախկին խորշումներէն քրտնաբոր

Պիտի ծընամիս վաղուան հողեր՝ սովորանով:

Օ՛ պաշտանքներն աստուածներուն հին ու նոր

Որ հիւնքը դրոշմն մեհեանքներու սիրտէս:

Այսօր՝ բազմաներ պարտաւ ուրիշ անաւոր

Բարձրացող խռնիւք, կեղծիքներու ցոյթին հետ,

Եւ շնչանկողնոյ բուրումներով կը մտնեն

Խաբկամիքի ոգին Կայեաններու ժանտակէ:

Այսօր՝ պատկերն է կախումը կեանքի խորանքին,

Ուր բռնի ոյժին վրձինն է որ կը ներկէ.

Աւերներուն հետ իրեն մահն ալ ողբադէ:

Ահա կը շուրջն մարմարին տակ կրակիքէ,

Պատգամներ, երգեր, որոնց խաչոտ կամ քրքումն

Գանգիւնք մի միայն մեհուրքաններ կը դիպէ:

Եւ կը խեղդոյն ողբն ու կոծերն ալ հեռուն...

Օ՛ տապալումները ծառերու հասարակէս...

Այսօր՝ մարդկութիւնն անյալ տեղի մոզորուն,

Գազանի նընտն կ'ոռնայ “*Alea jacta est.*”

Գ.

Վ Ա Ղ Բ

Եւ իմ սիրսս իմաստութիւնք ճանչնալու,
Եւ խեղութիւնք եւ յիմարութիւնք զիսնայու տուի.
Հասկցայ որ այս ալ հոգւոյ ճանչանի մ'է:

(Ժող. Գր. Ա. 17)

Կը տեսնեմ հեռուն, անապատին աւազեն,
Եւ անսարձագանց դեղնած օդին տոչորուն
Մեծ-Ուխտաւորներն որոնք իզո՛ւր կ'երազեն

Հանգստաբարձ իրենց յոգնած, մոլորուն
Ճամբային համար. յետոյ կու գան կը կառչին
Գերեզմաններու մատնու կապած փառերուն:

Օ՛ առաքեալներ, փարդիչներն Ոչինչին,
Որ իրենց մաշած ցուպին յեկած՝ կը կարդան
Անցեալին մեջին ապագաներ շուն՝ մնջին:

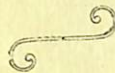
Վաղը՝ աշխատանքն է որ ժպտուն, յաղթական,
Պիտի պըսալի յոգնութիւններն փրկաբոր,
Եւ տեղոյս յոյսերը պսօրունան մարդկութեան:

Հորիզոնին վրայ կարաւաններն ուխտաւոր,
Կանց կ'առնեն, իրենց աշխատանքին պարտաւուն,
Գերեզմաններու փաղափին մօտ, ուր չքնոր

Մեռեալաբացիին քրիչին ներքեւ, բուերուն
Եւ սգոսաններուն դիմապագ հեւքերով,
Է՛հ, Ունայնութիւնը կը հնչի կերկերուն:

Եւ դուք որ տարտաւ, ոյժերեւող մեջ անկարով,
Անցնող դագաղին դէռ կը նայիք ճիւղանած,
Կեանքը պաշտեցիք պաշտողներու մոլուցքով.

«Անցնող դագաղին մեջ վաղուան կեանքն է կնկնուած:»

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾ ԵՆ ԵՐԳԸ

Արշալոյսը նոր է ծագեր անպերհեմ.

Տե՛հ, սոքսըսեմ, ապիտ, մուրճիտ մօտեցիր.

Էլքե՛, անա հովերը պսպ՝ կը քերեմ

Կոյնսեղին հեւքն օղերուն մեջ ցամ ու ցիւր՝

Երիսասարդ էի եւ դեռ երբ անոր

Պիկնան երկաթը ծեծեցի երգերով.

Անիկ ի վեր մուրճը ձեռքիս՝ աւան օր

Իւր աղօթքին հեւք կ'երգեմ ապիտ քով.

Թի՛ն, սա՛ն, քօ՛ն, սի՛ն...

Այս աղօթքն է պողպատ երկաթ ծեծողին:

Շնչե՛ ով փուխ, փորոտիքիդ տուր քանիսն.

Ողևորե՛ խմ պաղած բովն ու քուրայ.

Իսկ ժպտքունի խաւքանցիւր անգամին,

Երկաթագործ, կըրակն աղիկ գուրգուրայ:

Երկաթն անա կարեւրեցաւ. տե՛հ, քիչ մ'աղ...

Եւ երբ վառած գուս գալարիչ բովիս քով,

Ի՞նչ փոյք ինծի, քանի որ խմ մուրճն ու սաղ,

Հաւանքանիկ հեւք պիտ' երգեմ կայքերով,

Թի՛ն, սա՛ն. քօ՛ն, սի՛ն...

Աս անգամն է պողպատ երկաթ ծեծողին:

Հիմա երկաթն անա ապիտ վրան է.

Մ'ընթոսանաւ մուրճիս ներքեւ, ո՛վ խեղի:

Անկի կա՛րծը եւ միքե դու ներանկ

Որի սիրտին նայուածքներովս տրեղի:

Մ'ընթոսանաւ զի մօտ է փուխ փրփրուն.

Անկայ կըրակս աղ կեր կ'ուզե անընդհատ:

Մաղքս կոռուսն ուր կըրակի երգերուն

Չային ու չեշերը կը դարձնեմ անվրնաս,

Թի՛ն, սա՛ն, քօ՛ն, սի՛ն...

Այս աղ երգն է պողպատ երկաթ ծեծողին:

Պիտի ծեծեմ երկաթն անկ խակ չքալին.

Օ՛ր կը պաշտեմ հեղձունն անոր քանձը հոտին.

Թող նոր կա՛ծեր կաշի ձեռքերս ծակծղին.

Նոր մուխերէ այտերս նորեմ մուրոտին:

Մակայն քանի մեկտաղը դեռ չե պաղած,

Մուրճիս ներքեւ անոր պիտ' սառ նոր ձեւեր:

Երկաթագործ է ծընուցեր զիս Աստուած

Որպեսզի միշտ երգեմ վըշտս, կարեւրեմ,

Թի՛ն, սա՛ն, քօ՛ն, սի՛ն...

Աս վայելքն է պողպատ երկաթ ծեծողին:

Ծերացեր եւ երկարն ընթոս՝ ծեծեղով.
 Խուպոսեր եւ հիւնս շեշտերը սալիս.
 Փութս ե ծակեր, ծերացեր ե եւ խմ բով,
 Սակայն, երկա՛ք, դու դարձեսդ հո՛ն պիտ' հալիս:
 Սալըս հիւնցած, սակայն մուրճս ե դեռ տկուռ.
 Իջի՛ր հարուած, ք՛ ըջաս յոգնած, անկորով.
 Պասսեկ խմ սերն, վայելչին անցած օրերուն...
 Քեզմով կ'ուզեմ երգել յոգնած շեշտերով,
 Թի՛ն, սա՛ն, քո՛ն, սի՛ն...
 Սա հին սերն ե պողպատ երկար ծեծողին:

Հիւնս կ'զգամ կրոնիցն խմ ծունկերուն,
 Եւ չեմ լըսեր ձայն մը գոնեկ հարեկիր:
 Երկարագո՛րծ, հերի՛ք, հերի՛ք որքան դուն
 Ուրիշներու հասար երկար ծեծեցիր:
 Քաշե՛ մեծաղը կըրակեմ, եւ հիւնայ
 Գերեզմանիդ կեկիք շինե շուն ու մունջ.
 Եւ երբոր մուրճը սալիդ վրայ դողդողայ,
 Երգե՛ անոր շեշտերուն հետ մահաշունչ
 Թի՛ն, սա՛ն, քո՛ն, սի՛ն...

Սա պայքարն եր պողպատ երկար ծեծողին:

Ա Ն Տ Ա Ռ Ը

Խարխալեղով եւ խմ վագիկն յոգնաստան,
 Կը մօտենամ քանձօր անտառին ուր խալատ.
 Պիտի լըռեմ խոռո՛քիս վերջին երգերուն
 Վերջին շեշտերը նըռապիտք բայց քրքուն:
 Հոն նոր կեանքի մը կը լըսեմ աչքու...
 Եւ ես կ'երթամ պահ մը գոնե հանգչեղու:

Հորիզոնի ով դու պատուար անմրդով
 Որ կը յուզուիս հին դարերու խորհրդով.
 Յուզե՛, քրքե՛ փոքորիկներն անցեալին.
 Գանգիւններեդ ուռուսիքներ քող կանգնին...
 Թող անոնց մեջ նոր փոքորիկ մ'աչ գոռա,
 Զի խորհերուդ մեջ կը մտնեմ ես անա:

Եւ անխորով կ'անցնիմ առանց ճամբայի
 Հողին վրայեմ ուր շոյս անգամ կ'երկրայի.
 Օ՛ր կը տեսնեմ տատնումներն ծառերուն
 Որոնց սարերն դեպի երկինք տեւեռուն
 Նիզակալիս պահապաններ կը կանգնին
 Անհունութեան, ո՛վ Մեծ-Խորհուրդ անկնկն:

Գրեմ', զրեմ' աւելի խորն, հո'ն' հեռուն
Ուր կը լըսուի անդրերանայն հովերուն:
Հոն վախը չէ', տարակոյսն է երկունքին,
Ճշմարտութեան հեռանդրիսն իր կողմին:
Թեպէտ յղեմք եւ խոչանդում իսկ ըլլաս,
Բազէ', քաղէ' միկնչեւ անոր մօտեմաս:

Խախտիւքով, իմ վագֆին մեջ վարսնոտ,
Կ'ուզեմ տակայն պահ մը զոնե կանգնիդ հող.
Զի կը լըսեմ, հեւքերու մեջ կերկերուն,
Խորհրդասպան լռութիւնն հին դարերուն:
Օ', բընութեան բագինն է հոն, որին վրայ
Յաւերժութեան բուրումն անոյ՜ կը հեւայ:

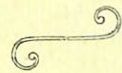
Եւ մինչդեռ հող պահ մը կ'ուզեմ խոնարհիդ
Մըքացնելու հաւնար յոյսեր լորսածիդ,
Մինչդեռ կ'ուզեմ մոռացումի ֆոյին ճակ
Քենի, ոյսի ծածկել անդունդ մ'անյասակ,
Մինչդեռ կ'ուզեմ խաղաղութեան Աստուծոյն
Զոնեղ խոռոքի ուրումսմաները ճընոյն,

Ահա զոռիսիս վրայ կը տեսնեմ որ լորեկն
Կը տատանին կաղաւթակներն գոռապէն.
Եւ կը տեսնեմ՝ աչքերս յառած, տակաւնած.

Սակայն ի'նչ փոյք, ով խեղճ հիւշի շրջնում.
Զի շատ անգամ փոքորիկի մ'իսկ տեսն
Կը նըշմարուի կապոյտ հասումն մ'երկինքին:

Յառա՛ջ, յառա՛ջ դիպի խորերն եւ կ'երթամ...
Ճշմարիտին յաղթանակն հո'ն կը կարդամ:
Սպարաբախիս տարերուդ պէս. օ՛ միշտ վեր,
Ուր կապուցին մեջ կանաչդ է խառնըրուեր,
Աւելի վեր հառաչներէն, եւ այնքան
Միկնչեւ հասնի սիրտս հոգիս բարձրութեան:

Սակայն երբ պիտի տեսնեմ հեղեմակին
Առաքեալներն որ կը կանգնեն լոր բագին,
Երբ ե'ս ալ, պայքարեմ վերջ. ո'վ Աստուած,
Պիտի իյնամ նոյն իսկ ֆեզնե ալ լըփում,
Թող գոռունով, կործանումով անաւոր,
Իյնամ այնպէս՝ ինչպէս կաղնին դարաւոր:

XVI

ԻՄ ԽԻՂՃՍ

Իմ դասարանս սիսի ըրայ սրայ մտանար.
Վնիտն անոր՝ ազատութիւն կաւ գեղեկն.
Որպեսզի մեկ ունեւործի մը համար
Վաղը նորէն բխար անմեղներ չգոհեն:

ԻՄ ՏԱՃԱՐՍ

Հոգիս մեջ կանգնեց խորան հըրեղեկն.
Վանեց հոնիկ փարոզիներն կեղծաւոր.
Եւ սաւարիս անեղացող գըրեքեկն.
Զրկեալներուն կարդալ վըրեժն ահաւոր:

ԻՄ ԿՐՕՆՔՍ

Պաշեղ Աստուած մ'անենագոր, անծանօր.
Երկրպագեց ինքեղերփին անասնուն.
Շրքունիս վրայ ունենալ միայն մեկ սղօր,
«Մի՛ ողորմի՛ր չարիւն, Աստուածդ բարութեան:»

XVII

ԱՐԾԻԻԸ

Լուռ ամայի իր բոյնին մեջ՝ ուր դեղեր կան ոսկրեղեկն,
Թառած արծիւն հըպարսօրէն իր ժայռին վրայ ապարեւ,
Պայծառ կիզիչ արեգակին ան կը նայի անվեներ,
Մինչ իր վերջին ձագերուն բոյնը փայայռած է արդեւ:

Ճակատագրեալ կաւ գիտակից ձեռք մը՝ զաղսնի, փրական,
Անգըքօրէն աւերած է հեփերն իրեն ձագերուն.
Վիշեկն կրծում ան կը չափէ տարածութիւնը անհուն
Ուր կը սուրան իր պզտիկներն որոնք պարծանքն են վաղուն:

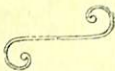
Ճիշ մը խուրս արայայտունն է մայրական անդոնին.
Ճիշ մը... Արցունք: Եւ ան հըպարս, իր վիշտերուն մեջ միայնակ,
Կ'արհամարհէ մըխիբարանքն արցունքներու դառնունակ,
Մինչ ըյս մ'աղօս կը հըրահե՛ր յոյսերն անոր նայումսին:

Այսպէ՛ս սաւառեկ եւ դո՛ւ, խն հոգի,
Խըրոխտ ու մեղիկ՝ տարերու վըրան,
Ծածկելով վիշտերդ անդոնալի.
Նայումսներէ պիղծ եւ անբարտաւան:

Յոյսին սրտստեմով բացուած խոր փուտեր
Պարապոքիւն մ'ե որ հոն կը բողբոն.
Կը դառնայ երաշտ անսպաս մ'անքեր
Դեղագլուարն տեսն յունքի դաշտերուն:

Շուրջդ ե տեսն ինչ տներ, փայփայուն...
Եւ դու ստեօրհն կը տեսնես հանդարտ,
Վայրագ կամ ճղճիւն գործերն անդադրուն,
Երջանկութեան մ'որ ստուսքս մ'ե արդ:

Օ՛ն, արծիւին պէս սեզ եւ անյեկեր
Սըացի՛ր, ո՛ւր հոգիս, քա՛յի սո, սաւառնե՛.
Մարդ մեկ կեանքի մեջ կ'սպրի շատ կեանքեր...
Թե յաճախ պարտուիս, դարձեալ մտաւտե:

XVIII

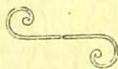
Զ Ո Յ Գ Լ Ծ Կ Լ Ե Ն Ե Բ

Բառաչելով կ'անցնին եզներն, բայց չեն գիտեր թե ո՛ւր կ'երթան...
Եւ ֆրմական իրենց զնացով կը հաշածեն միշտ նոյն ճամբան,
Ողջունելով աջ ու ահեակ մըշակութիւնը հողերուն.
Ուր ֆամեցին իրենց ֆրսինքն առաւօտ մինչ իրիկուն:
Կը փոքորկին ոսկի հասկերն աշեծըփան տատանումով.
Քամիներէն շունչ մ'ե փրթեր... լծկան եզներն եւ անխըռով...:
Տըրեխ, կճղակ գիտար գրկած. մշակն իզուր կու տայ խրան.
Նոյն զընացով կ'երթան եզներ, բայց չեն գիտեր թե ո՛ւր կ'երթան:

Դիւղը ճըգած իրենց ետին, կ'անցնին դաշտ արօտներէն.
Բուսական կեանքն՝ սկօսներուն փառքը կ'երգէ տատանածօրէն...
Վայելիքն, հըմայքը բընութեան, լծկան եզներն՝ զայդ չեն ճանչնար.
Եւ չեն ճանչնար վայելողներն. ճակատագիրն իրենց համար
Մըշակին տեղն է սահմաներ. խոսքն հողն է իրենց քածին.
Եւ ռեզաւունց գուրգուրանով ապաւինած իրենց ուժին,
Դեպի արօրը կը դիմեն, մինչ մըշակներն ալ շրջադիւր
Դիւղը ճըգած, օրհներգելով, կ'անցնին դաշտ արօտներէն:

Հոն կ'սպասեն լծկան եզներն, զոյգ մ'են անոնք արօրին ֆոլ.
 Բեղի մ'անսաշ, ուռենիին կոճղեն լուծ մ'ալ՝ պարաններով
 Չանոնք ցուշեր են խոփին հետ, մինչդեռ մշակն յեկած մաճին
 Հողահերձովը կը գըծե ճամբան վաղուան այգեկուրֆին:
 Հըլու, կ'սած պարանոցով կ'երթան եզներն, զի միշտ յառաջ
 Կը մըղե խոփն արեւաշող: Քրտինք, ջրփանք, երգ ու բառաջ
 Եղբայրացիք են ընկուրեան բարիքներուն գուրգուրանֆով.
 Մըշակն հերկին, եզներն խոփին, զոյգ մ'են անոնք արօրին ֆոլ:

Կ'երթան այսպէս զոյգ լծկաններն, բայց չեն գիտեր թէ ո՛ւր կ'երթան.
 Խոփ, մաճ, ֆեղի ցոյց են շըռած միայն իրենց կեանքի ճամբան:
 Ակօսներեն ա՛լ հետք չկայ. սարածուքին մ'ոսկեփրփուր՝
 Յորենին հունձֆը կ'աւետե տոստ, պարտոս. սակայն իզո՛ւր
 Լծկան եզներն ու մըշակներն կ'ուզեն վայելիք հանգիստին.
 Եւ օրհնենքին անիծելով. դաշտերուն մեջ վայրափայտին,
 Նոր ափսոսք կ'երթան հերկել, փշրել կեանքին այս Գողգոթան,
 Չի սառսպող զոյգ լծկաններն հիմա գիտեն թէ ո՛ւր կ'երթան:

XIX

Ը Ն Դ Վ Ջ Ո Ւ Մ

Ե Ի

Ա Ղ Օ Թ Ք Ա Ռ Բ Ն Ա Ջ Դ

Անմի՛ս, դուն անիկա որ կը սերմանէս,
 Թէ որ չմեռնիր՝ չկենդանանար:
 (Պօղ. Ա. քուդք Կորնթ. Գլ. ԺԵ. 36)

Ծովներ, ցանափներ. ձեր նորոգող եւ փանդող
 Բաղխաւներով... Եթէ՛ր, անգոյն եւ անհուն
 Փայտակներովդ շուսաշող,
 Կարդացիք մեզի ընդլըզումին պատմութիւն:
 Հոս՝ կեանքը կ'սպրի մահը իրեն ստընքեր.
 Հոս՝ կեանքը եւ մահ անհունութիւն կ'ստեղծեն.
 Հոս՝ ժպիտ կայ եւ աւեր,
 Եւ գորութիւններ կը յաղորդին Տիեզերքին:

* * *

Հուրիմներ, ինչո՞ւ երկիւնքին մեջ ցան ու ցիւր
 Աստուծոյ շուրջը ներկեցիք սեւաքոյր:
 Աստուծոյ, ինչո՞ւ ստեղծեցիք

Մարդը հոգիով, բայց հոգիով մահաբոյր :
Ո՛վ երկինք, եւ դո՛ւ, ո՛վ մարդ որ խեղճ հիւշիկն
Մշտնորոգ գոյութեանն եք արսաբոյր,
Պայքարեցե՛ք ոգեւին,
Զի այս է Օրեկն, այս է կեանքին երւոյր :

* * *

Հիւսս կը նայիմ խորն Անհունին խորքերուն...
Հոն հիւշիկներն աշխարհներ են՝ եւ խալստ
Անգիտակից, դեզերուն.
Հոն զօրութիւնները կը մաշին անըսպառ.
Բընութեան ախշը կու սայ կեանքն Անհունին :
Ո՛հ, նայեցե՛ք խորը յոգնած գանկերու
Որ չեն պարտուած. կը կռուին
Եւ կ'արհամարհեն շացն ու կոծերն մահերգու :

* * *

Ո՛վ Անհունութիւն... անծանօթին դու մեհեան...
Խորքերուդ մեջ ասուածներու բաղխումներ
Պիտի գոռան յաւիտեան :
Հոն յաւերժական փրկուգումի մ'ատընքեր
Վերանորոգումն է Տիեզերքին հասօրհն :

Անհունութեան մեջ քաւսողդ ցիր ու ցան
Աշխարհներէն, ասդերէն
Առաջ ուրիշներ կործանեցան, մարեցան :
Ո՛վ Արարչութիւն... յուրարկաւոր մահերգու,
Լոյսէ շաւիղը պարսաւսէ պայքարին.
Մահը չե՛ք մահ կեանքերու,
Այլ անհանութեան ա՛ն է կայանն սոսցին :
Ո՛վ դու եսստեր, եւ դո՛ւ, անհաս, օ՛ն, կռու.
Ընդունացիր եւ չարչարէ քու հոգին.
Որովհետեւ, ե՛հ, ո՛վ է
Որ պիտ' փայլէի ամբողջ հաւոյքն այս կեանքին :

* * *

Եւ դո՛ւ, Տիեզերք, խորհրդապան դու միտեան.
Ընդունարան դու հակամարտ ոյժերու.
Պարսպիդ մեջ՝ յաւիտեան
Թող ընդլզումիդ գոռան շեշտերն անարկու.
Զի անս ե՛ս, մա՛րդ, ասուածօրհն հընայում,
Տախտութիւնը կը քողում այս կեանքին :
Թո՛ղ ինձ կստչի, ո՛վ Ասումս,
Զօրութեանդ՝ ուր կեանք եւ մահ յաւեւ պիտ' կռուին :
Կ'ուզեմ պայքարիլ տարրերուդ դեմ. ո՛հ ի՛նչ փոյր

Եթե պարտնուիմ. բայց պարտութեանս մեջն անգամ,
Ո՛վ հոգեխոռով երեւոյթ...

Պիտի ընդիլզիմ. քո՛ղ դիտապաս ալ իշնամ
Յաղքանակներուն համար անոնց որ գուցի
Պիտի ջրուայտին, բայց պիտի՝ ապրին ինձեռն վերջ:
Ռւրեանն հիմա ա՛յ գոցի
Մասեանն այս կեանքին ուր բընագոյի հուրն անշեջ,
Անգիտակցորէն կը պարտադրէ միշտ յուսաւ.
Ըսեղծագործ ո՛վ դու աւիշ հըրեղին...
Ճանցնոր ինծի թե ե՛ս ալ
Յաւիտենութեան մեկ անբաժան եմ հիւշեն:

* * *

Լըսեցի՛ք. ահա ժահրոս, հեզնոս ֆրիջներ
Դանիմներու՝ որ սեւագգեւս ողբերգու,
Դըրախտին դունն եմ պղծեր...
Ո՛վ զոնաբերում շահագործուած կոյտերու,
Ռոնք ՚րենց սերերը խաչեցին խաւիքանքով.
Բայց՝ ո՛վ վրսեմ ընթոսացունը կոյտին
Որ կենսաբոյր նեղսարով
Յողեց դրսասնդներն իրեն սիրոյն առաջին:

* * *

Թանձր անտուններու խորքերէն դուրս կը ժայթքի
Անդնդացող անեղ մըրունչն հողերուն.
Հոն բընութիւնն աղօթքի
Իր վայրն է ընտրեմ. հըսկայօրէն երեւումն
Դերկրագրւներ՝ ծառերն՝ իրենց սարերէն,
Էնդիլզունի, յաղքանակի եւ մահի
Բուրխտուններ կը բերեն:
Օ՛ր սասանուններ եւ անկուններ անեղի...
Իսկ արեւաստիւի ինկած հսկայ ծառին ֆով
Հողմասարսուռ թռչիւրն ահա՛ որ կ'ապրին
Եւ յաղթողի հեզնակնով
Կը ծըծեն աւիշը, կեանքն հողին, արեւին:

* * *

Աղիքներն ահա լեռնակուսակ, փրփրայոյց,
Կու գան կրծեղ կուրծքը ժայռոս ցանաքին.
Նոյնպէս կիւրքեր խռովայոյց,
Կու գան մաշեցնեղ մարդուն ե՛ւ կեանքն ե՛ւ հողին.
Բայց փրուզուններու, մաշած կրծուած գանկերու
Դարապասուն կուսակունքին ներքեռէն,
Կը ցոյայ յոյսն յուսառ,
Մինչ սիրոյ շեշտն սա նոր աղօթքը կ'երգեն.

Ա. Ղ. Օ. Թ. Բ. Ա. Ռ. Բ. Ն. Ա. Չ. Գ.

Եւ Տէր Աստուած բառ
Անա Ազամ մեզմէ մէկուն պէս եղաւ
(Գրք. Ծննդ. Դ. Գ. 22)

Ո՛վ դու բընագդ, Աստուած հըգոր 'ւ անխորան,
Որ նիւթեղէն յոգնած աչերս փակելով,
Կ'առաջնորդես զիս հոգիիս աչերով
Հոն՝ ուր անհունն է այս կեանքիս օրօրան:

Ճամնցո՛ւր ինծի հորիզոններ անասնեան,
Թեւերուդ վրայ զիս բարձրացո՛ւր վեհօրէն
Որ ընդգրկեմ Թեմ-Տիեզերքն հաւօրէն,
Բազկաստամ Կոր-Յիսուսի մը նընան:

Յոյց տուր ինծի փարոսն որ շուն, վեհասիւս,
Կ'արձակե յոյսը խորհուրդի մ'ամբիւնին.
Ո՛վ դու Բընագդ, ով գօրութիւն անըսպառ,

Օ՛ն, տո՛ւր ինծի զիսակցութիւնն Անհունին,
Որ յաւերժին եւ քու կրակովի արծարծուն
Ըջնալ Աստուած մը հետեւ անհունն Աստուծուն:

XX

ՎԵՐՉԻՆ ԺՊԻՏԸ

Ներսիս յիշատակին

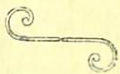
Che luce è questa e qual nuova beltade

Petrarca

Հագիւ կեսն սուած խառնակաւքի ճանապարհին
Ուր վարդերուն մօտ կը բուսնի մեղեդներունն ալ ծաղիկ
Կանգ առիւր յանկարծ հոն՝ ուր կեանքեր կ'երկրային,
Ուր իր սերին կեանք կ'ստեղծե սիրերգներու հեքին սոյլիկ:—
Չուզեցիր ալ եւս շարունակել այդ ճանապարհ,
Մըշտանորդ կեանքի, սիրոյ աղբերակին հեռացող.
Չուզեցիր դիմել դեպ անըստոյց ապագան,
Ուր վերջացող արշաղոյսներն պատանջն ունին իրենց ցոյ.
Եւ հոգեխաբի նըրսաբիւր մեջ՝ դաշխադեմ,
Վերջին ժրպիտով մ'ըսիր՝ «ա՛հ, դեռ կը սիրեմ:»

Սընարիդ վերեւ հսկեց Յիսուս մը խաչուած...
Կես գիշեր է... դողող պատրոյց մ'ալ սընարեղ քիչ մ'անդին
Իր հոգեխաբով կ'այրե աչերոյ մահաւանդ:
Մեկ պահի մեջ մահը հենձեց երկու զոհեր՝ «Լոյս եւ Կին:»

Այ երջանկութիւն, կրնա՞ս կռուիլ Մահին հետ,
Եւր կենսասնոս աղբերակին մօտն ըսպասող աղջիկներ
Պար կազներ եին ներս դարձին ակնդէտ,
Մինչ անհունին սեւին վըրայ նէ դեռ իր կեանքը կ'երգէր,
Էւ հոգեխարի հըրաշքին մէջ՝ դաշխադեմ,
Վերջին ժըպիտով կ'ըսէր՝ «մէհ, դեռ կը սիրեմ:»

XXI

ԻՄ ԱՍՏՈՒԱԾՍ

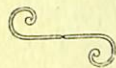
Դուրսը՝ հովիտն մէջ, հովերէն վեր թախառուն
Մրրիկներն իրենց հաւար սասռած մը ունին.
Խենթ Շարժումն է ան, կեանքը նիւթին, սարրերուն,
Պայքարը՝ որին մէջ կ'ապրի կեանքն անհունին.

Հոն՝ ծովին վըրայ, անդունդներուն մէջն ամօր,
Փոքորիկին հետ սասռած մ'ունին աշիֆներ.
Խենթ յուզումն է ան իր հընուքեան մէջ միշտ նոր,
Կասալը Շունչին որին ծաղրանքն է սիւզեր.

Մ, բնութիւնն ստեղծող ընդ ասկերն է ոչինչին.
Ուրեմն ես ինչո՞ւ հոնեղ փնտռեմ ապաստան.
Ինչո՞ւ օրօրուիմ խաբկանքներովն անուշին...
Ճակասագիրիս, ո՛չ, հոն չկայ դասաստան:

Սիրս մ'ունիմ՝ կուրծքիս ծաղերուն ճակ թաքսիտն,
Որ ստուշան մ'է ըստիսանքի, իմութեան,
Որ կեանքս հասնումի բոցերուն մէջ մոդորուն
Իրեւ ամեն օր մաս մը կ'այրէ յաւիտեան:

Ո՛հ, այդ խորանին հաւար Աստուծ մը կ'ուզեմ.
Սէրը, Սէրը միայն որ թէ անգութ իսկ ըլլայ.
Եւ դեռ արեւոտ օրերս ընէ իսկ դժիւտ,
Գոնէ չհեղեմ, գոնէ ասեղ չգիտնայ:

Ե Կ Ո՛Ւ Ր . . . Ե Ր Գ Ե Ն Ք

Եկուր դառնք ելնենք
 Եւ տեսնենք թէ որքը ծլա՞ծ է, ծաղիկը բացուա՞ծ է,
 Եւ նոնենիները ծաղկա՞ծ են,
 Հոն իմ սէրս քեզի տամ:

(Երգ Երգոց Գլ. Է. 11.12)

Տե՛ս, քիթեռնիկն անխոյր իրեն հեւտնուն,
 Ճառագայթի մը ցոյփն հեւ խաղաղով,
 Մեղրը ծրծեց ծաղիկէ ծաղիկ դեզերուն,
 Եւ գեփխոռիկն հեւ համզեցաւ վառդիկն փով:
 Եկուր մենք ալ հիւստենք ազատ մեր երգեր.
 Մեղրը ծրծենք կեանքիս, սիրոյ եւ յոյսին.
 Զընացի՞ր մենիկ տխրակն որ կ'երգեր
 Թե՛ս այս կեանքիս մեջ սերն է միայն որ չի սին:

Հորիզոնի մը շուշիկն մեջ, տե՛ս հեռուն,
 Թանձր շուշուկն մ'ե՛ս որ կը շարժի անցիկն հեւ.
 Ծիծեռնակներն են՝ կարաւան քափառուն,
 Որ կը փնտնեն նոր գարունի մ'արանհեւ:

Եկո՛ւր երգենք... եւ քող հրճուի փռ հողին.
 Երբանք փնտնել գարուն մ'առանց աշունի.
 Հոն վայելենք հեշտանքն անցնող այս կեանքին,
 Զի՛նք մեր կեանքն ալ, աւա՛ղ, ձրանաւ մը ունի:

Դողդողաղով աստղերն անս կը վառվեն
 Անհունիկն մեջ ուր խոնջեցիկն հեւքը կայ.
 Թող մեր վիշտերն ալ սուգին խորն անհունիկն
 Եւ մեր ուխտին շուսիկն ըրաւ քող վրկայ:

Եկո՛ւր երգենք գիշերին մեջ սիրաբով,
 Ուր աստղերուն ցոյփերը միայն կը խօսին.
 Խօսիմք մենք ալ մեր աչքերուն ցոյփերով
 Եւ սեր գեղունք վիշտին քաջած սկիւղին:

Պարսեգիկն մեջ, միմալ եփնք, չե՛ս յիշեր,
 Ըսի քեզի թե՛ ծաղիկներն այն ասեւ
 Միայն կը քաջունեն երբ կը տրե՛ս շուշու գիշեր,
 Որպեսզի 'րենց գաղտնի սերերն չնստնեն:
 Եկո՛ւր երգենք հոս խառն հեւքի մեջ,
 Քանի շուսիկն է ծածկընդամ անցիկն տակ.
 Երգենք քանի սերը հըրապի մ'ե՛ս անշեջ
 Եւ համբոյրնիս՝ անցնող կեանքին յիշատակ:

Մ Ե Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Անաստասներու աւագին վըրան
 Եւ մքընչաղած շուն հորիզոնին
 Տարսանութեան մեջ, ուր դէռ կը քրքում
 Ճառագայթներու ցոլերը վերջին,
 Կ'երկարին դանդաղ եւ խորհրդաւոր
 Ստուերներն Իսիսի եւ Օսիրիսի
 Ճերմակ փուրերուն, որոնք դարաւոր
 Սերերը կ'երգեն, մինչդեռ մեկուսի
 Կ'անիծեն սերերն Ռասաւեհներու:
 Իսկ խոշ մեհեանիս կախարներուն սակ
 Ուր սիւներն՝ կարծես կերոն մաներգու,
 Կը շտափ մուրճին ընդհատ եւ յըսակ
 Հարուածը՝ ժահրոս փափ մը վըրան,
 Ուր Ամենիս մ'է ծնւադրեր ջրնոյն:
 Օ՛ դառն պարսուքիւնը վրեժխնդրութեան...
 Եւ դառն յաղթանակն հաղածուած սիրոյն...

Եւ անաստի պէտուիւնը հոռիւ
 Որ բնաւ չէր ճանչցած Սփինխներ, Իսիսներ,
 Բայց որ սպարօշն փարատներու
 Դառն փուրերու շաշակը ուներ,
 Իր նիւթիկն վրայ ցցուած՝ յաղթական,
 Կիսաւերկ, ջղուտ բազուկներուն մեջ
 Կը սերներ աղջիկն, որ փախչուսական՝
 Կը ժպտէր սիրոյ հըրայրփոյն անշեջ.
 Եւ կը սուրային դոյրոյց, անհասկեր,
 Դեպի մեհուքիւնն, ուր շուն, սիրաքով,
 Պիտի շտիկն իրարու բաներ,
 Պիտի սպրեկն իրարու հեռփով:

Դեպ անասներու խորերն երկարած
 Արահեսներուն մեջ ստուերներ կան:
 Սիրոյ մարմնացում... կիրքեր անասնած...
 Որ մեհուքիւններն սպրեղու կ'երթան:
 Երերն է պատեր արծաթ շաւանդադ.
 Երգեր, բուրումներ կը սլանան երկին.
 Օ՛, բնութեան անուշ հասկումն է դանդաղ.
 Չոր կ'աստուածացնէ երգը տխրակին:

Եւ անսանկերու շուփերուն ներքեւ
Յաւերժանարաններ, աստուածներու հետ
Մերկութիւններու պարերով քերեւ,
Կու գամ սերերու զօնը արահետ:
Յետոյ պատերու, պարտեզներու մօտ
Կամ կոյր երգողներ, աշուղներ քափածուն
Որով մերք շեշտով մ'աղու, մերք խուպոս,
Զըրոյցը կ'երգեն մեկնութիւններուն:

—
Զոքած բոլորներու շուն զագաթներէն
Զորեր, պուրակներ կը կախուին տեղ տեղ.
Ո՛վ մեկնութիւններ որ հոն կ'օրօրեն
Ըսպասուն անսխալ կոյսին սիրագող:
Հոն, ստուակին մօտ՝ կիւն մ'ե սիրերգու
Որ կ'երգէ ջուրին ծիսակներուն հետ,
Մինչ գեփիւռն՝ յոգնած, կ'երթայ զգուեղու
Ներս մերկ կուրծքին ցոլերը վեհ վեհ:
Եւ յետոյ, ձորէն, պուրակէն անդին,
Թաւուս խորերէն մեկնութիւններուն
Կը լսուի հոծիւնը սիրոյ խանդին,
Շունչին, հաւերցոյին, յետոյ... լռութիւն:

Մեկնութիւն... զաղտնիք, Սփինքս մշտաբուն.
Անըջանքներու ո՛վ մեկնեան լռին.
Եւ Յիսուսն անգամ ժպտեցուցիւ դուն,
Երբ զով աղբիւրին մօտ Սաւառունին
Ոտը քարին դրած եւ թուրքերը մերկ,
Կուժը կ'երկարէր ծաւաւ Աստուծոյն:
Մեկնութիւն... վըտեմ, երկնային քաւերգ,
Ուր խաչին կառնած կոյսին երկնագոյն
Այֆերէն հոսող արցունքներուն հետ,
Մինչ աղօթք մը՝ լուռ, կ'անցնի շրթներէն,
Աղօթք մը՝ «ես»ին մոռացումն յաւեհ,
Եւ հաւանկերսունն այնքան կուրօրէն,
Նե կ'զգայ ք' յանկարծ իր մեկնութեան մեջ,
Երբեմն թուաւոր երթեմն ալ գերի
Սեր մը կը ծագի տեղանքով մ'անշեջ,
Եւ կ'զգայ ք' իր մեջ կիւնն է որ կ'ապրի:

Հ Ի Ն Ե Ր Ա Ջ

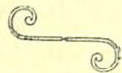
O dell'arida vita unico fiore.

Giacomo Leopardi

Երբ գարունի խրիվուններն արծաթե
 Կու գան ցողեղ դարարիվները դաշին,
 Եւ շունկիան բլրշուններէն կը ծափե,
 Բիւնց գեփխոյն կ'անցնին հեւքերը հեշին,
 Ես կը յիշեմ ծովը սաւառն բայց խորունկ
 Ուր աջերունդ խորհուրդը հո'ն կը ցոյար.
 Բիւնց բլրշունն սլացող բուռունն իբրեւ խունկ,
 Կ'ասուածացներ սիրսիս խշռովքը մոյր:
 Տենդոս հընայք, երա՛գ... որ, էհ, կարծեցի
 Պահ մ'առնիմէն, ճակասագիրս ընեղ զայն.
 Սակայն, աւա՛ղ, բաղդին հանդեպ գերդ խեցի,
 Փշրուեցաւ, անհեւացաւ. եւ ասկայն,
 Հինաւ երբեմն անհաւաստի վարանքով
 Կ'անցնիմ հեւքոս ածունեւէն՝ սարագիր,
 Ուր որ մ'ըսիր անմեռունի բուշին քով,
 «Ա՛ն այս ծաղիկն, անմեռունի է՝ չմեռնիր:»

Յիշատակին դառնութեան մեջն իսկ՝ նորէն
 Կ'ուզեմ ապրիլ երանութիւնն անցեալին:
 Օ՛, հին ձայներ ահա կ'երգեն ջրաօրէն...
 Յուշի բովին մեջ վիշտն ա՛յ կը հալին:
 Կոչնակն ահա կ'ասուածերգե. կը լլսեմ
 Հեւքը փայլող երբ կ'երբայիր եկ'ողեցի,
 Ուր աղօթքի մեկ վայրկեանի մեջ վրսեմ,
 Եոյն աղօթքով շունչս շունչիս խառնեցի:
 Օ՛ կը յիշեմ շուն գիշերներն սասղերուն,
 Ուր երազանքդ հիւսեղեւ ա՛յ յոգնած,
 Լուսին յոյսով շունկին մեջ դեղերուն,
 Յաւերժանարս մը կ'ստեղծէր ֆե՛գ՝ Ասունած:
 Դեռ կը յիշեմ պոյսի մ'այն սոսաւոս,
 Երբ մերկութիւնը ծոծրակիդ, ուտերուդ,
 Կու գար ծաղիկ մ'ա՛յ յաւերժ վարդին մօս.
 Ծաղիկ ժպտուն, գուցէ սիրող բայց... անգութ:
 Եւ նաշուածքի անհունութեամբ, երկնիկին
 Անհունութեան մեջը սուգուած՝ ի՞նչ գորով
 Քեզ կը յուզէր. ի՞նչ կ'երազէր քո հոգին
 Երբ դողդոջուն ըսիր ինծի՝ «մնաս բարով:»
 Անկի ի վեր ես կը լլսեմ հովերուն
 Սարսուռին մեջ սասանումներն փամցփիւ...
 Եւ չաւարսած բառ մը տենդոս, կերկերուն...

Յեճյ... Յեճոյ աջերուն մեջ մի հին շիր
Արսաւոյի որ դեռ կ'ապրի անցեալէն,
Երբ ծնւադրած բաղդիս կուռփին հեզնապէս,
Կ'ոգեկոյճէ յիշատակներս դողալէն.
Եւ դողալէն... հին երազս ալ կ'աւարտէ:

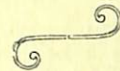
XXV

ԶԱՐԹՕՆՔ

Փունջ կենսաբոյր, շուրջդ տեղա ցան ու ցիր,
Որ խօշական մեկ սոթփիդ վայրկեանին,
Էութենեդ սարսուռ մ'անցնիլն ըզգացիր...
Պիտի սուգիս խորը սիրոյ ոլկեանին:

Վարդ սիրաբոյր, շուրջդ տեղա եւ փուշեր,
Որ խօշական բուռումներեդ գինովցած
Աստուածադուրկ աղօթք մ'եք քեզ առնիքներ...
Պիտի սուգիս խորը սիրոյ մ'անաստուած:

Ո՛ր փունջ, իզուր կ'ապաւինիս տեղին...
Ո՛ր վարդ, իզուր կ'ապաւինիս փուշերուն...
Անս մեղուն որ կը դողայ ոգեւին,
Ծըծեղով մեղրը ծաղիկին... դողոյցուն...

XXVI

ՅԱՅԳԵՐԳ ՆԱՆԱԻՆ

Երերին մեջ ձայներ կային
Սիրոյ ձայներ դեզերուն,
Եւ շաղերը շունկային
Արծաթ-փուշի ցոլերուն:

Անտառներու խիտ ծառերին
Կարծես քնարներ են կախուեր,
Ուրիշ սիւսերը կը բերեն
Սիրոյ կեանքի հըրաւեր:

Զեփխոներն աղ սերերն անշեջ
Կու գամ երգել մեղանոյշ,
Եւ կ'սրափիս հոգիսս մեջ
Յիշելով ձայնըդ փնփոյշ:

Պասշգամիդ շուն շուֆին սակ
Կու գամ ցայգերդ մ'երգելու,
Լըսե՛ ինծի ո՛ր ինս հրեշտակ,
Սիրեսս հոգիս կը գեղու:

Բայց դու մըշիկ կը քնամասս
Երագիդ մեջ սիրարով,
Ըսե՛ ինծի, ով ին նամասս,
Սիրողն կ'սպրի՞ երագով:

Տե՛հ, արքնցի՛ր, զի սանց մ'եկաս
Լուսինն ինձմե խըշեղու
Հոգիսս մեջ՝ սիրոյդ ծարաւ,
Լուսին մ'եղիր սիրերգու:

Տե՛հ, արքնցի՛ր. դու չե՛ս յիշեր
Թե ըսին՝ կեանքն երագ մ'ե.
Հեշտանքներուդ մեջ այս զիշեր,
Ո՛հ, միայն ինձմով երագե:

Ա Ն Ր Զ Ա Ն Ք

Կնոջ հետ զոր կը սիրես, կեանք վայել:
Քու ունայնութեան կեցացդ բոլոր օրերուն մէջ,
Որ Աստուած քեզի տուաւ արեւուն սակ.
Քանզի գերեզմանին մէջ ուր պիտի երթաս.
Գործք, խորհուրդ եւ իմաստութիւն չիկայ:

(Ժող. Գլ. Թ. 9-10)

Հեփոս զիշերին տարտնութեան մեջ,
Ուր մարած ցոյթերը վերջադոյսին,
Մանը կ'ողբերգեն փառքին սրնամեջ,
Գգունոյ շեշով մ'ինձ հուրիներն ըսին.
Գընա՛ ասրիդ մեկնութիւններն այս զիշեր.
Հեռու տեղոս քաղաքներէն — Նոր դրամս
Վաւաշումին ուր շատ կեանքեր են մաշեր —
Գընա՛ տեսնել սրտիկէն կեանքին ապիրոս:

* * *

Սարսուռ, երկիւղած, բայց յաւերժութեան
Ոյժով առջուն, այդ մեկնութեան մեջ,
Ո՛ր անցնող կեանքի մոգական մասեան,

Գիշեր, դու բնութեան խորհրդաւոր էջ,
Տեսայ սասդերուն եւ աշխարհներուն
Յոյները յակիւք, զմեռիս, ապիրս:
Եւ սասուածներու շունչէն երկուն
Յարդգողի ծոցին մէջ ուր շուայց Հերս
Դեռ ըսինքներուն հիւքը կը սեղմեր,
Երկնաւարներու ցոյները կային,
Խաբուսիկ՝ որքան ցոյժը վասշըռուեր,
Անցնող սերերուն որ հոն կը նային:

* * *

Յաւիտենութեան ո՛վ փոյ՝ Անըջա՛նք,
Բերքողին մէջ գեթ տրե՛ւ մէկ գիշեր,
Բանի մարդկութեան սին ՚ւ անյագ տենջանք,
Նիւքը կը պաշտէ, մահը չյիշէր:
Ապրե՛ փայրկեան մ'աչ ֆանի յուշնկիւն,
Համաստեղութեան այս orրանին մէջ
Իբրեւ շրճուած կոյս եւ քախառալիւն,
Իր հեւքին հազիւ տարով եղեւէջ
Կ'երթայ անուրջներն անյոյս սերերուն.
Ճախսագրաւիւն օ՛ տանջանքը հեշտ...
Ձի պատրանքին մէջ՝ յունկիւն յայտն
Կու գայ հեզներու կեանքին այս գաւէշ:

* * *

Եւ դո՛ւ՝ կի՛ն, վրնուկ, որ գեթ մէկ փայրկեան
Դիւքեցիւր հոգիս, ահա կը տեսնեմ
Քեզ մերկութեանդ մէջ. ապրե՛ յաւիտեան
Լեւի հեշտանքներու այս կեանքը վրսեմ:
Պաշտունի համար սիրոյ աղանդի
Խորան մը կանգնեմք տաճարներէն դուռ...
Հեռո՛ւ՝ սասդերուն տակ, վրսարանդի,
Ուր կեանքը մըխայ կնդրուկ եւ զընուռ,
Պիտի օրհնեմք քեզ, ո՛վ անըրջանքիս
Տիրոյ դիցունքին: Ո՛վ սիրոյ քաղին
Որ փողջը խոռոխով կ'առնէնք հոգիս,
Հընչեցո՛ւր շեշտերն կեանքի նըռազին:

XXVIII

Ա Ն Մ Ե Ռ Ո Ւ Կ Ը

Իրիկուններն՝ հուրիներու հեւերով
Մինչ կ'ստուերեն գիշերին մութն՝ յանրօրհն.
Ծովախորշին եւ բլուրներուն սիրարով
Հեւքեն ծընած երագներ զիս կ'օրօրեն:

Եւ ես կ'սպրիմ մենուքեան պահն այն քրքուն,
Որ ասեցաւ շունչի մը պէս սիրասաց,
Երբ հըստուէն եղեկսրիտեւ մասներուն,
Անմեռուկն իր ցողունին վրայ դողդողաց:

Օհ, կը սիրեմ իրիկուններն. կը սիրեմ
Մըքընշաղներն ուր աչերնիս դեպ երկնիմ,
Լուռ, հըմայռած եւ սարսուռով մը վըսեմ,
Հեք անմեռուկն իր ցողունէն փայեցիմ:

Սակայն աւաղ պիտի քօշի մն, զիտեմ.
Դադուկին մեջ իր մահն անա կը կարդամ.
Հախսագիր... այս է վճիռը դժխեմ,
Բայց ինձ հասար մն պիտի մնայ անքառամ:

Գընացիս մեջ՝ երագներով տարուքեր,
Նոյն հորիզոնը փնտեցի ես միայն.
Պիտի անցնիմ կոխոսեղով ծաղիկներ...
Դուցե երբեմն ալ հառաչեմ. եւ սակայն,

Իրիկուններն երբ հեւարով, ծուրօրհն՝
Քըշուրին վրայ վստեն սիրոյ սուրբ թագին,
Քաղցր յուշերու դողդողունով, հոն նուրհե
Պիտի դառնամ՝ անմեռուկի վայեցիմ:

XXIX

Պ Ա Շ Տ Ա Մ Ո Ւ Ն Ք Ս

Ձեւ յիշեր պահն հանդիպումին եւ վայրն անգամ չեմ յիշեր.
Այնքան հասակ փեղով եի սուշցում,
Երբ կարդացի աչերուդ մեջն իսկ ցոլացող յոյսն ու սեր,
Եւ հըծծեցի. «Ահա զըքաց ինձ Աստուած:»
Ուխտաւորի երանումով, փրկիլըւածի հեշտանով
Փնտեցի տեղ մ'հոն միայն փեղ պաշտելու.

Աղօթարայր մ'առանձնացած՝ ուր երկուշնիս փոխ փոխ,
Սիրոյ երգերն ունենայիսիք աշէրու:

Եւ հետացայ փաղափներէն, հեշտակներէն ժըխորիւն,
Եւ մերժեցի բընութեան մեջ ամենն ալ,
Ի՛նչ. շեռներու անո՛ւր սուր սարե՛րը քե վիհները խորիւն,
Ուր ոճիւրները ուզեցին յաւեւնալ:

Ո՛հ. չեմ ուզեր արշարջաններն որ զիս պիտի օրօրեն,
Եւ պիտի՝ ըրանն սեւ օրերու նախերգուն.
Վերջապոյսներ. ո՛հ, նայեցիք ք'անունի ինչպէս յանրօրէն
Կ'երթան իջնեղ շիրիւնիս վրայ ողբերգու:

Մոլորուածի յոյսերուն մեջ բազիկներուն ծունկի դըրի,
Ուր ամբիւսն նոր արիւններ կը հոսին:

Մոլորուածի ամապանքով եւ յոյսերով ալածի,
Խոնարհեցայ սաճարներուն Յիսուսին.

Հոն ամենուն Ասուծոյն տեղ քե՛զ պաշտեցի դողդոջուն,
Հոգիդ, մարմինդ եւ ինչ որ ցոյ՛ք մ'եր փեղեք.
«Ի՛ արքութիւն արքոց» ըսի, եղար սիրտիս արքութիւն,
Ներե՛ Ասուած, զի պաշտածս ալ հրեշտակ մ'ե:

Տ Ռ Փ Ա Ն Ք

Կ'ուզեմ փեղի եւ այս զիշեր երգ մ'երգեց,
Երգութեանդ շատ սարքեր.

Եկո՛ւր ինձ հետ ուր մութիւն մեջ, անարգեղ,
Նոր յոյսերով սարուքեր,
Եւ երբ նստիմք փոխ փոխ,

Ձեռքդ ծուկիդ պիտի երգեմ քովսնիս:

Մի՛ վշտանար ք' ինչո՛ւ մեր ջուռ պաներուն
«Կը սիրեմ փեղ» մը ըսի.

Մի՛ վշտանար զի ան կեանքիս միակ քրքուն
Թեքն եր սիրոյ եւ յոյսի:

Միքե քննարը կ'երգե՞
Երբ իր շարերը չեն քրքուար քու հեմք:

Մե՛, դեռ տարտալ ժըպիս մ'ունիս շրթներունդ
Չարամըճի սիրունիս.

Ըսե՛, արդեօք հեղեմեմքի եւ այդ, ո՛վ անգութ
Որով ինձ դեմ կը կռուիս.

Թե այդ ժպիտդ կոյսի
Մ'առաջին վանկն ե ուրով սերն կ'սկըսի:

Եկո՛ւր ինձ հետ, փնայֆներուդ ո՛վ գերիւն.

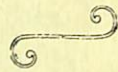
Բա՛ւ ե հեգհանֆդ ա՛յ մոռցիր:

Եւ մինչ մեր զոյգ նայուածքներն աչ դեղերիւն

Սասդերուն մեջ ցան ու ցիր,

Հոգիդ՝ որ դէո չե հարբեր,

Թող երգ մ'երգե երգուածներէն շատ սարբեր:

XXXI

Ե Ր Զ Ա Ն Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Կ'անցնիս ըտիս, յենած ցուսիս՝ մենաւոր,
Մախադն ուսիս՝ ուր անեծֆ կայ եւ արցունֆ.

Իմ հարազատս զիս անիծեց, դժբա՛ւոր օր...

Պատանութիւն, եւ ծերութիւն եւ արբունֆ:

Անեծֆ արցունֆ կը ցրուեմ չորս հովերուն

Որ սընամի ըղձանֆը պիտի աղօթիս.

Չայներ խոսքս, ողբ, հատաչներ կերկերուն,

Պիտի կանգնեն յաւերժութեանս իմ թագին:

Ըղձանֆներու մահէն ծընած սատուածն եմ,

Անկարելիւր աղօթողի թշւանիւն...

Մղձաւանջիս ո՛վ ռերուական ժամսայեմ,

Ինձ հետ երգե պահը սիրոյ պաշտումիս:

Սակայն հեշանֆը զարօնֆիս նեղասուն,

Դեռ կը փնտռե երջանկութեան խարխիսներ,

Որով խորերը սուզեցի ծովերուն

Ուր յոյսին ողբը կը հեծե կարեղիւր:

Անհարազատ ըղձանֆներու մահերէն,

Ո՛վ մարդկութիւն, հերի՛՛ֆ որքան դարբնեցիր

Նոր ըղձանֆներ եւ հաւքեցիր նեղգօրէն.

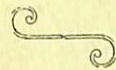
Ահա կ'իջնեմ քարձունքներէն ոսկեծիր,

Կու գամ ժպտուն, չունիս ոչ ցուպ ոչ մանգաղ.

Մախադ մը միայն ուր օրհնեմ կայ եւ գորով.

Ես տարալիւր անծանօթն եմ, բայց աւա՛ղ,

Իմ հարազատս զիս անիծեց՝ ըղձանֆով:

ՏԻՒԱՆԴՈՐԸ

Երբա՛նայսկ ով սիրունիս օղանուշ-
Ո՞ր երկինքին կապույտներէն խղիւղիւր
Այդ նստակիւն զոյգ քերթիկները լնկնուշ.
Երազանքներդ եւ սերերդ հոն ցան ու ցիր

Ո՞ր հեշտակին, ո՞ր հուրիկին մասներով
Կը նըռնայես քրթողուններով սիրարոյր:
Խոստովանե՛ք զապակիւն ինծի՝ անդիդով.
Խոստովանանքն ունի անսոսն հըրսարոյր:

Հեշտակ. . . հըսում... եւ հասարոյրներ անխախտ...
Գգռումս վը մեղը, մագերուդ մեջ՝ յանրօրէն...
Մըխիթարումսն ալ զգռումս մ'ե՛ք քաղցր այնքան
Որ կը յուզե՛ հոգին սիրտին խորերէն:

Եւ նայումսներս անյայտ՝ հորէն կը յջին
Տողերուն վրայ նստակիւն զոյգ քերթերուն,
Որ կարծես զոյգ մ'աղանիներ՝ կարողին
Իրար հպած, գորգուրանքին կը զեղուն:

Թախտայս՛ ճաշումսներս ա՛յ յոգնեցան.
Նստակդ հիմայ ա՛յ կը հանգչի քարձիս քով.
Եւ եւ՝ կարծես երանութեան սոսկ արձան,
Կ'անհետանա՛ն ճիւղանդորի հեշտակնով:

Ա՛յ իմ հե՛ք քարձս, անխիտար, մեկնաւոր,
Ուր երազներս միայն ինծի կը խօսին,
Ուր մերք ժպտուն շրթներով, մերք սգաւոր,
Միշտ նոյն աղօթքը կը ձօնեմ իմ խաչին:

Բա՛ւ ե՛ք որքան խուզարկեցի այս կեանքին
Գիրքին մեջէն մագաղաքներ հիմնօրէն.
Հոն զըրոյցներ կան սերերու վշտակին.
Տառապանք մ'հոն դարերն իմեր կը հեւայ:

Բա՛ւ ե՛ք որքան խուսափեցիս հոր սուգի
Ճշմարտութիւն մը սորվեցայ դառնօրէն.
Ժպի՛ս... վայել՛ջ... ոհ, սա դաժան խաբկանք մ'ե՛ք,
Բանի աչքերն ժպիսէն վերջ կ'արտաստեն:

Ո՛վ կոյս, երգերդ քարձիս վըրայ քող հանգչին,
Որ զարթոնքիս վերջ գիմովնան նոյն երգով.
Տիւանդորի անհետքեանս մեջ՝ լըտին՝
Զերդ աղանի եկուր հանգչիլ քարձիս քով:

ՎԵՐԱՊՐՈՒՄ

Օրուան հովը չփչամ՝ եւ սոսերները չհեռացամ՝
եւ զմուտյ լեռը եւ կնդրկի բլուրը պիտի երթամ:

(Երգ Երգոց Գլ. Դ. 6)

Յուշի յոյզի աղկոծում մ'եւ արդեն
Որ կը փրփրի ներսըս խռովով մ'ստեղծի,
Մինչդեռ կեանքիս արեւն իրեն գեղիքին
Մայրամուտի օրօրանին կը սահի:

Եւ ինչպե՞ր մ'եւ բովանդակ՝ կեանք եւ յոյս,
Որ եռաթափ մեջ դեռ կ'սպրի հեռադիւ,
Մինչդեռ կանգնած բարձունքիս հին սալադոյս
Մը կը տեսնեմ որ կը նուաղի յանրօրէն:

Անցած օրեր... ձեզի կառնած կարողին,
Նոյն խռովով, փայլը խռովով՝ ինչպէս միշտ,
Պիտի երգեմ դառնութիւններն այս կեանքին,
Զի անբաժան են իրարեւ սեր եւ վիշտ:

Հնչե՛ք Զարթօնք, ինչպէս երթալն հնչեցիր,
Երբ կ'սպրի սալադոյսն ցոյժերով,
Երբ կոյսն անփոյթ ծաղիկներէն ցան ու ցիր
Կու գար փայլէ եւ ինձ ձօնէջ սեր, գորով:

Բուռնմասեք դաշտերուն մեջ՝ անգամ մ'ալ
— Թերեւս վերջին անգամն ըլլայ — ո՛վ դու կոյս,
Եկո՛ւր երգէ Զարթօնքին մեջ քե՛ւ անցեալ
Երանութիւնն եւ քե՛ւ վաղուան սերն անյոյս:

Նայիմք միասին այն մարմնաւոր սասդերուն,
Որոնց սերերն ընդ գիշերներ կ'որոնեն.
Եւ մինչ աչերդ՝ անհունին մեջ սեւեռուն,
Երազանքներս կը հիւսեւ հեղձօրէն,

Թող որ գգուեմ աստուածօրէն յղիւումս
Մերկութիւնները ծոծրակիդ, ուսերուդ,
Մինչ շունկան, հորիզոնին մօտ նետումս,
Կը հեզակ սերս ժպիտովն իր անգութ:

Հեշտանքներու ցոյսցումով շուսախտ,
Դարձո՛ւր աչերդ ա՛յ անցեալին դէպ ներկան.
Զոյգ փարոսներն ըլլան անոնք շուսախտ,
Եւ քող ցոյց ցան սիրոյս վերջինն հանգրուան:

Այ՛ֆեր խօսումն՝ որ հլուսյալով կը պահեմ,
Անդունդներու ճըզողութիւնն, ա՛հ, նորեկ
Պարմանեկան խեղապըսոյ՝ մ'իմն ջրուեմ,
Որ մօտն իյնան, հասեալոր մ'ստնեմ շրթներեմ:

Վիհերուն մօտ սպաւիւսած, ո՛վ կոյս, դուն
Իզուր կ'ուզես հեզներ սերերն որ կ'երգեն.
Որովհետեւ եղանկութիւնն է մարդուն,
Քաղեղ ծաղիկն անդունդներու եզերեմ:

Եւ կը տեսնեմ ջրանոյներն որ նորեկ
Տոյսանկներու ոլկեանին մեջ կը սուզին.
Օդանոյներն որ քոյսեղով մեղիօրեմ,
Կու գամ հեշտանքն անբողջացեղ երազին:

Վերապումնի տանջանքն որքան է անոյշ...
Եւ շունչս ալ մինչ կը մոդորի աղուանագ
Իրանիդ վրայ եւ մագերուդ մեջ փնփոյշ,
Դու կը մեծեաս... կը ժպտաս, բայց՝ կը դողաս...

Ա՛հ, կը դողաս ինքնամասոյց մեծումով...
Եւ կը ժըպտաս, ո՛վ դու պարտուած եւ յաղթող.
Զի կինն մ'անա կոյս իրանեղ սիրաբով,
Կը նշուիրուի նոր սերերու յուսաշող:

	Էջ
I ԽԱԶԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵԻ	5
II ԱՊԱԻԷՆԸ	6
III ՄԵՌԵԼՈՅ	8
IV ՔԻԶ Մ'ԱՆՆ ՍՊԱՍԷ	12
V ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ	14
VI ՍԵԻ ԾՈՎԻՆ	16
VII ԽԶՈՒՍԾ ԴԱՇԻՆՔԸ	20
VIII ԿԵԱՆՔԻ ՀԱԿԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐ	22
IX ՏԵԻՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ	24
X ՄՈՒԷԶԶԻՆԸ	27
XI ԲՈՆԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ	30
XII ՊԱՏԿԵՐ	31
XIII ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ, ՎԱՂԸ	33
XIV ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԻՆ ԵՐԳԸ	38
XV ԱՆՏԱՌԸ	41
XVI ԻՄ ԽԻՂՃՍ, ԻՄ ՏԱՃԱՐՍ, ԻՄ ԿՐՕՆՔՍ	44
XVII ԱՐԾԻԻԸ	45
XVIII ԶՈՅԴ ԼԾԿԱՆՆԵՐ	47
XIX ԸՆԴՎԶՈՒՄ ԵՒ ԱՂՈԹՔ ԱՌ ԲՆԱԶԴ	49
XX ՎԵՐՋԻՆ ԺՊԻՏԸ	55
XXI ԻՄ ԱՍՏՈՒԱԾՍ	58
XXII ԵԿՈՒՐ... ԵՐԳԵՆՔ	57
XXIII ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ	60
XXIV ՀԻՆ ԵՐԱԶ	64
XXV ԶԱՐԹՕՆՔ	66
XXVI ՅԱՅԴԵՐԴ ՆԱՆԱԻՆ	67
XXVII ԱՆՐՋԱՆՔ	69
XXVIII ԱՆՄԵՌՈՒԿԸ	72
XXIX ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔՍ	73
XXX ՏՈՓԱՆՔ	75
XXXI ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ	76
XXXII ՏԻՒԱՆԴՈՐՐ	78
XXXIII ՎԵՐԱՊՐՈՒՄ	80

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

« ՆՈՐ ԼԻԹԱՆԻԱ »

Էջ	Տող	ՍԽԱԼ	ՈՒՂԻՂ
9	8	աւեսեց	աւերեց
11	2	կեանքին աղօթքն	կեանքն իր աղօթքն
18	14	:	,
22	7	կը ժպտինք	կը ժպտիք
23	8	Աստուած	Սասանն
32	1	մեռաւ ծերունին դեռ չծագած	Մեռաւ ծերունին... ո՛վ հեզ- նանքի
32	2	մօս	մօս :
32	6	յամբօրէն	յամբօրէն.
39	18	կարեղեր	կարեղեր
48	2	ցուլեր	ծուլեր
81	12	երազանքներս	երազանքներդ

« ԴԺՈՒԲ »

13	2	քը նամին	բեմամին
16	14	Լուչիա՛ին	Լուչիաին՝
17	21	պաղ ցուրտէն	խիստ ցուրտէն
20	10	քնդացէէին	քնդացէէին
21	15	ու	եւ
25	4	սարսափին յուշով	կըրած սարսափէս ինն
26	3	ինք	մէջն են
26	5	մէջեն	մէկէն
27	22	մեկէն	մէկէն
28	4	որ ողջմտութիւնն ըրին գերի սովական	որ ողջմտութիւնը կ'ենթար- կեն տուութեան
34	2	կը հաչէ:	կը հաչէ
34	12	մարմինին՝	մարմինին.
34	18	յարանուն (14)	յարանուն (14),
39	4	նիւթը	նիւթը
42	11	Բացիւն	Բացի-ն
50	5	ըսեն	ըսին

102

16

18116

2013

